

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

DENİZLİ

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı: 35 (Mayıs-Ağustos2013)

•Vali Münir Raif Güney •Ressam Yalçın Gökçebağ • Fıstıkçı Kadir
•Denizli Çeşmeleri • Dünya Kültür Mirası, Laodikeia

BENİM NÂÇİZ
VÜCUDUM ELBET
BİR GÜN TOPRAK
OLACAKTIR, AMA
TÜRKİYE
CUMHURİYETİ
İLELEBET PAYIDAR
KALACAKTIR...

GEÇMİŞTEN
GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ

ÖĞRENCİLERİMİZE
BURSLAR

SOSYAL
ETKİNLİKLER ve
GEZİLER

EĞİTİM ve KURLAR

SANATA DESTEK ve
DOĞAYA SAYGI

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

Geçmişten Günümüze
DENİZLİ

**CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI**
ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
M. Ali Abalıoğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ömer Gökmen

YAYIN DANIŞMANI
Prof. Dr. Önder Göçgün

EDİTÖR
Doç. Dr. Süleyman İnan

YAYIN KURULU
Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türkteş
Şerif Kutludağ
Faruk İnceoğlu
Mehmet Korkutalp

KOORDİNATÖR
M. Ercüment Erdem

TASARIM - UYGULAMA
MacArt Tasarım
Grafik •Fotograf •Web

BASKI
Ata Matbacılık
ve Tuh. San. Tic. Ltd. Şti.

İLETİŞİM
Sümer Mahallesi
Çal Caddesi No: 116
Denizli
Tel : 0 258 268 28 50
Fax : 0 258 268 28 55
www.csavakfi.org.tr

YAYIN TÜRÜ
Yerel süreli

Dört aylık yerel tarih ve kültür dergisi

<http://dergi.csavakfi.org.tr>

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu altındadır. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar iade edilmez. Dergide yayımlanan yazı ve dökümanların tamamının veya bir kısmının yeniden yayımlanması için izin gerekmektedir.

Dergi ücretsizdir.

EDİTÖRDEN

Merhaba

10 yıldan fazla oldu. Bir üslup çilemiz yok. Dergiyi hazırlayan bizlerin, yazılara layık olmaktan başka tasası yok. Hepsi bu kadar.

Bakın, bu sayımızda o üsluplu yazılar arasında neler var:

1970'lerden beri ve bizim Denizli'nin unutmadığı valilerden diye nitelemeyi uygun gördüğümüz "Vali Münir Raif Güney" yazısını, yaptığımız mülakatının samimiyetiyle aynen aktarıyoruz...

Aynı zamanda Laodikya'nın Kazı Başkanı olan Celal Şimşek, yazısında, bu antik yerin Dünya Miras listesine nasıl girdiği sürecini paylaşıyor bizlerle...

Şerif Kutludağ, Denizli çeşmelerini uzun soluklu ve yorucu bir saha araştırmasının ürünü olarak anlatıyor. Romantik belgesel havasıyla...

Önder Göçgün, Denizli'nin simâlarından birini (Fıstıkçı Kadir'i) bizlerle yeniden tanıştırtıyor.

Yazı ailemizden Özge Altınoklu, Ressam Yalçın Gökçebağ'ı anlattığı yazısında edebiyat formasyonunu da konuşturuyor.

Emeklerine sağlık.

Takdirlerinize sunuyoruz.

Süleyman İnan

İÇİNDEKİLER

2-3 Fıstıkçı Kadir

4-17 Lykos'u Aydınlatan Işık: Laodikeia

18-25 Vali Münir Raif Günay

26-31 Denizli'nin Çeşmelerinden

32-39 Ressam Yalçın Gökçebağ

Denizli'den yetişen değerler:

Denizli'nin ilk dükkân sahibi çerezcisi:

"FISTIKÇI KADİR"

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

Bilindiği gibi, Türkçemizde leblebi, nohut, çekirdek, fındık, fıstık, ceviz, kuru üzüm, incir.. v.s. gibi asıl yemekten sayılmayıp, çoğu zaman eğlencelik veya kısmen de açlığı gidermek amacıyla yönelik olarak mideyi bastırmak üzere yenilen

kuru yemişlerin genel adı "Çerez" olarak bilinmektedir.

Türk sosyal ve kültür hayatında hayli zengin bir vitamin kaynağı ve aynı zamanda eğlencelik olarak hoşça vakit

geçirmek ve sohbet etmek üzere yüzyıllardır kabul gören çerezin; kabuklu, kabuksuz kuru yemişlerin usulüne uygun olarak kavrulup çıtır hale getirildikten sonra, daha çok sokak aralarında külâh şeklindeki kağıtlara doldurulup sarılarak

satıldığı -ve tıpkı dondurma, boza, şerbet gibi hayli rağbet bulduğu- bilinmektedir.

Geçmişte bu durum, Denizli'de de farklı değildi. Nitekim, benim doğup büyüdüğüm merkezdeki Musa mahallesinin yanı sıra Kiremitçi, Değirmenönü, Çaybaşı, Delikliçınar, Yücebağ, Gürcan, Kayalık, Pelitlibağ, Saltak, Hacıfakı (Atalar), Feslikan, İstiklâl mahallelerinde, Çamlık, İncilipınar, daha sonra da -yolu açılınca- Pamukkale gibi mesire yerleri ile ayrıca ilçelerde, belde ve köylerde kurulan pazar yerlerinde bütün bir yıl boyunca çerezci-ler, macuncular, elma şekeri, pamuk şekeri, akide şekeri, çanak şeker, fıstıklı şeker, koz helva, susamlı helva, un helvası, köpük helva, badem ezmesi, fıstık ezmesi, cevizli ezme, pestil, bastık, lokum, kuru üzüm satıcıları; sıcak yaz günlerinde de şerbetçiler, gazozcular, dondurmacılar, karcılar çeşitli, cezbedici nağmeli sözler, şarkılar, türküler söylerler ve böylece çocuklarla, kadınlar başta olmak üzere halka tam bir panayır havasında renkli hizmetlerini sunarlardı.

Sözelimi bizim mahallemizde çiğ nohut leblebiyi alıp, ince kum taşları ile birlikte evinin bahçesinde odun ocağındaki kazanda kavuran bir Halil amcamız vardı. Soyadını da, -kanun çıkınca- "Nohutçu" olarak mesleğinden almış bulunan ve aynı zamanda İstiklâl Savaşı Gazisi olan bu son derece saf, temiz Anadolu insanı, "daşlının külâhı 5, daşsızının 10 guruş!" diyerek, sıcak sıcak beyaz nohut leblebiyi satar, biz çocuklar da mahallemizde top oynadığımız çayırıkta veya çoğu zaman kavak ağaçlarının tepesinde, bazen de altındaki gölgede, ya da "çitlik bahçesi" dediğimiz yerde tek tek taşlarından ayırdığımız beyaz leblebiyi büyük bir zevkle yerdik. Üstüne de, gene onun yaptığı ve bölmeli yuvarlak teneke kutuya kırmızı, beyaz, sarı, yeşil renklerle yerleştirip ağaç çubuklara dolayarak beş kuruşa verdiği macun şekerlerini yalardık.

Bu Halil amcamızın:

Çıtır çıtır nohutlar,
Allı da güllü bu macun,
Çocukları aldatmam,
Çocukları gandırmmam..

Alın bakem, alın bakem
Nohut, macun alın bakem,
Çocukları aldatmam,
Çocukları gandırmmam..

Benim güzel yavrularım,
Gelin bakem, gelin bakem..
Nohut alın, macun alın...
Benim güzel yavrularım!

tarzındaki -kendine göre- tekerleme- si de meşhurdu. Onun sesini ne zaman duysak, bizler de kendisiyle birlikte bu vezinsiz, kafiyesiz ve fakat içtenlik yük- lü sözleri tekrarlar, seyyar nohutçu, ma- cuncu dükkânının (!) ilk müşterileri olarak mahallemizin ucuna kadar kendisine eş- lik eder ve oradan Kiremitçi, Değirmenö- nü, ya da Çaybaşı, Saltak istikametinde diğer yerlere uğurlar idik.

*

Bildiğim kadarıyla, Denizli merkezinde çerez satıcıları, 1949-1950'li yıl- lardan itibaren şehrin merkezinde yer alan Delikliçınar başta olmak üzere; elle itilen dört tekerlekli, etrafı cam bölmeli arabalarla bazı köşelerde sabit hizmet vermeye başladılar. Bunların önde ge- lenlerinden birisi, "Gahrıman" lâkaplı "Kahraman Rıza" idi. Denizli'nin eski efe ruhunun temsilcilerinden olan Rıza ağa- beyimizin arabası, Delikliçınar'da "Ki- tapçı Alâeddin" olarak bilinen "Alâeddin Kitapçı"nın, şimdiki Belediye binasının alt yola yakın kısmında bulunan dükkânı- na bitişik ve başta "Topal Kemal" olmak üzere ayakkabı boyacıları ile "Bulgaryalı" olarak bilinen ünlü Karaköy Kolbörekçi- si'nin yanında idi.

Akşam evlerine dönenler ve tabii akşamcılar(!) ayaküstü alışverişle ço- ğunlukla karışık çerezlerini, -o yıllarda naylon poşet olmadığı için- bir kese ka- ğıdına koydururlar, evlerinin yolunu tu- tarlardı. Biz çocuklar da ne zaman yanın- dan geçsek, rahmetli Rıza ağabeyim "gel abem bakem!" diyerek bir avuç çerezi küçücük pantolon veya palto ceplerimize, ya da Denizli'de "Podiye" denilen mektep önlüklerimizin siyah ceplerine doldurur, "haden bakem, bunları yiyin, kafanız çalışsın, büyük adamlar olun, millete hizmet edin. Biz geldik, gidiyoruz. vatan da, Denizlimiz de sizlere emanet!" derdi. Halk felsefesinin zengin ruhlu, gönül alıcı bu cömert insanı ve benzerleri nur içinde yatsınlar.

*

İşte bu yıllarda, gene Delikliçınar'da şimdiki Belediye binasının Yenicami'ye bakan ön cephesindeki yolun 20 metre kadar iç kısmında, Atatürk heykelinin de 30-40 metre kadar ön kısmında yan yana hizmet veren iki küçük dükkân yer alıyo- du. Hatırladığıma göre, 1,5 metre kadar eni ve 2 metre kadar da uzunluğu olan bu dükkânların birinde, -Denizli tabiriyle- "Gasteci Kemal", yani gazeteci bayii merhum Kemal Özdemir ağabeyimiz; di- ğerinde de bu yazımıza konu olan ve De- nizli'de "Fıstıkçı Gadir" olarak tanınmış bulunan ve benim de anne tarafımdan

dede torunları olarak eşiyile akraba oldu- ğum merhum Kadir Köseleler'in Denizli'nin ilk çerezci dükkânı yer alıyordu.

Bugün de, gene Delikliçınar'da bu baba mesleğini sürdüren değerli karde- şimiz Bekir Köseleler'in, halen hayattaki annesinden aldığı ve aile kayıtlarına da- yalı olarak aktardığı bilgiye göre;

"Merhum Kadir Köseleler, diğer tanın- mış adıyla 'Fıstıkçı Gadir', 1914 yılında Denizli merkezinde dünyaya geldi. Babası Yemen Harbi'nde şehit düşmüş, dola- yısıyla birbuçuk yaşında yetim kalmıştı. Ailenin tek çocuğu idi. Babaannesini İkbâl Hanım'ın himayesinde kendi kendisini yetiştirdi. Gençlik yıllarından itibaren de Denizli merkezinde çerezcilik ticaretiyle uğraştı. Ayrıca Sarayköy, Babadağ pa- zarlarına çerezlerini develerle taşıttı ve kendisi de bisikletiyle buralara giderek, mesleğini oralarda da sürdürdü.

Seferberlik dolayısıyla iki defa gittiği askerlik dönüşü, bu defa Denizli Kalei- ç'i'nde her hafta Pazartesi ve Perşembe günleri kurulan pazardaki tezgâhında çerez ticaretine devam etti. Nihayet, De- likliçınar'da bugünkü Belediye önündeki küçük çerezci dükkânını açarak, ilk defa kapalı bir mekânda kaliteli kuruyemiş- lerle birlikte kendi eliyle yaptığı günlük Şam Tatlısı ve Badem Ezmesi satışlarına başladı. Daha sonraki yıllarda ise, gene Denizli'de bir ilk olmak üzere tüplü fırın, tüplü çerez makinalarını getirerek, çe- rezlerin daima sıcak ve taze olarak müş- terilere sunulmasını sağladı. O arada, "Molina" adlı ilk çerez dolabını şehrimize kazandıran da o oldu.

Bunları, gene kendisinin Denizli'ye ilk defa olmak üzere hazır ambalajlı kapalı kutularda ve şişelerde getirdiği Meysu ile Aroma hazır meyve suları ile Pınar Süt takip etti.

Delikliçınar Meydanı'nı genişletme çalışmaları çerçevesinde, buradaki söz konusu dükkânın yıkılmasından sonra ise, şimdiki Atatürk Caddesi'nin yerinde olan ünlü Şeytan Pazarı'nda, günümüz- deki İş Bankası'nın karşı yönüne düşen yerdeki dükkânına taşındı.

Dört erkek çocuk sahibi olan Fıstıkçı Kadir, 7 Ocak 1988 günü aramızdan ayrıldı ve Denizli'de toprağa verildi."

Biz de, Denizli esnaf kültürünün çerez- cilik sahasında "Fıstıkçı Kadir" olarak ta- nınmış bulunan ünlü ismi merhum "Kadir Köseleler"i minnet, şükran ve rahmet duy- gularımızla anıyoruz.

2013 yılı başında hazırlanan dosya ile Laodikeia Arkeolojik Sit Alanı, UNESCO'nun 15 Nisan 2013 tarihli toplantısında geçici Miras Listesi'ne alınmıştır. Bundan sonra Alan Yönetimi Planı hazırlanarak UNESCO'ya sunulmasının ardından antik kent kalıcı listeye dâhil edilecektir.

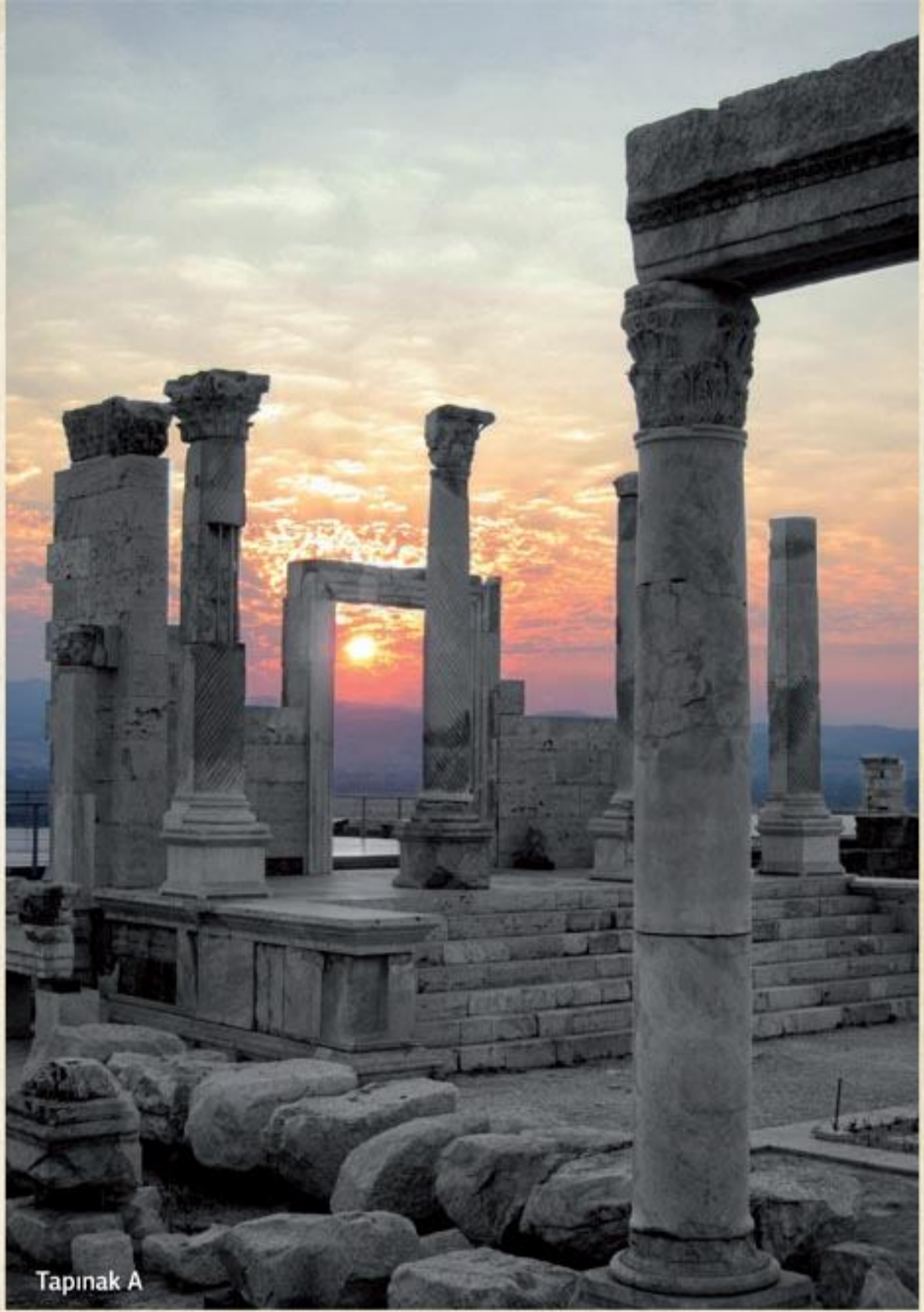
LYKOS'U AYDINLATAN IŞIK: LAODIKEIA

Prof.Dr. Celal ŞİMŞEK
Pamukkale Üniv. Öğr.Üyesi,
Laodikeia Kazısı Başkanı

Tanımlama

Denizli ili arkeolojik zenginlikleri, doğal güzellikleri ve termal su kaynaklarıyla dünyanın en güzel yerlerinin başında yer alır. İl sınırları içinde bulunan antik yerleşmelerin büyüklüğü ve sayısı, Kentte sanayisinin yanında arkeolojiyi de ön plana çıkartmaktadır. Aynı vadi içinde yer alan Pamukkale Doğal Traverten alanları ve Hierapolis antik kenti, UNESCO Dünya Kültür Mirası Koruma Alanı içine 1988 yılında 485 Referans No ile alınmıştır. 2013 yılında hazırladığımız dosya ile Laodikeia Arkeolojik Sit Alanı, UNESCO'nun (ii., iii. ve iv. Kriterlerine göre) 15 Nisan 2013 tarihli toplantısında 5823 Referans No ile geçici Miras Listesi'ne alınmıştır. Bundan sonra Alan Yönetimi Planı hazırlanarak UNESCO'ya sunulmasının ardından antik kent kalıcı listeye dâhil edilecektir.

Kuzey Agora, Doğu portik sütunları

Tapınak A

Artık bundan sonra sanayisi ve turizmi ile ön plana çıkan Denizli'nin ulusal ve uluslararası tanıtımlarında "UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası Koruma Alanı içinde iki arkeolojik ve doğal güzelliği olan DENİZLİ'yi gördünüz mü?" sloganı bile, dünyanın her yerinden insanları ilimize çekecektir. İşte biz Denizliler olarak hep birlikte yola çıkarak çalıştığımız ve paylaştığımız Laodikeia macerası, 10. yılında UNESCO tarafından da takdir edilerek bu örgütün listesine alınmıştır.

Bu topraklarda insanoğlunun yaşamı 500 bin yıldan beri kesintisiz olarak devam ediyor. Bu topraklarda insanlar uygarlığa yön verdi, bereketli toprağı işledi, mermere şekil verdi, ilmek ilmek kumaşlar dokudu, tiyatrolarında muhteşem oyunları sergiledi, stadyumunda başarılı sporcularını ağırladı. Onbinlerce yıldır yaşadı ve yaşattı, bizlere alt ve üst ya-

pısıyla hayranlık duyduğumuz muhteşem kentleri bıraktı.

Sizlerle UNESCO için hazırladığımız Laodikeia dosyasını paylaşıyorum

Laodikeia (Laodikeia ad Lycum)

Laodikeia, Denizli ilinin 6 km kuzeyinde, Eskihisar, Goncalı, Bozburun Mahalleleri (eski köyler) sınırları içinde yer alır. Verimli Lykos Ovası'ndaki Laodikeia; kuzeydoğusunda Lykos (Çürüksu), güneydoğusunda Kadmos (Gökpinar) ve kuzeybatısında Asopos (Gümüşçay-Goncalı Deresi) olmak üzere üç tarafı ırmaklarla çevrili yüksek bir platform üzerinde yer alır. Hellenistik kent, M.Ö. 3. yy.ın ortalarında Seleukos Kralı II. Antiokhos tarafından karısı Laodike adına kurulmuştur. M.Ö. 130/129 yılında ise bölge tamamen Roma'ya (Önce Cumhuriyet, sonra İm-

paratorluk) bağlanmıştır. Her dönemde depremlerle yıkılan ve tekrar tekrar ayağa kaldırılan kent, İmparator Focas (M.S. 602-610) Dönemi'nde meydana gelen büyük deprem sonrasında terk edilerek Salbakos'un (Babadağ) kuzey yamaçlarına Denizli-Kaleiçi ve Hisarköy'e taşınmıştır.

Anadolu'nun 7 kilisesinden birine sahip olan kent, Erken Bizans Dönemi'nde metropollük seviyesinde dini bir merkez haline gelmiştir. Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları, Erken Kalkolitik Dönem (Bakır Çağı, M.Ö. 5500)'den M.S. 7. yy.a kadar kesintisiz yerleşimlerin varlığını ortaya koymuştur. Sırasıyla kent Rhoas, Diospolis (Zeus Kenti) ve en son Laodikeia adlarını almıştır.

Laodikeia'yı Yıkan Önemli Depremler
MS 60 yılı İmparator Neron (MS 54-68) zamanı depreminde kent tamamen yıkılmış ve daha sonra ayağa kaldırılmıştır.

MS 494 yılı depremi ile kent tekrar tamamen yıkılmış, bundan sonra eski gücüne ulaşamayarak kasaba görünümüne dönüşmüştür.

İmparator Focas (MS 602-610) zamanı depremiyle kent tekrar yıkılmış olup, bundan sonra terk edilerek Denizli-Kaleiçi, Hisarköy ve etrafına taşınmıştır.

Olağanüstü Evrensel Değer Gereğesi
Laodikeia, Lykos (Çürüksu) Vadisi içinde Hierapolis (Pamukkale) ve Tripolis ile birlikte önemli arkeolojik kalıntılara sahiptir. Yerleşme bir Hellenistik Dönem kuruluşu olmasına rağmen kentin batısında Asopos Tepesi'nde ele geçirilen buluntular, Erken Kalkolitik Dönem'e (M.Ö. 5500) kadar geriye götürmüştür. Kent altın çağını M.S. 1.-5. yy.larda yaşamış olup var olan mimarinin çoğu bu dönemlerde yapılmıştır.

Kent, birbirini dik açılarla kesen ana caddeler ve buna bağlı ara sokaklardan oluşan, hippodomik (ızgara) planlı olarak düzenlenmiştir. Yaklaşık 5 km²lik alana yayılan Laodikeia'nın önemli ve günümüze kadar gelebilen yapıları içinde; Anadolu'nun en büyük stadyumunu (ölçüleri 285x70m), 2 tiyatrosunu (Batı ve Kuzey Tiyatroları), 4 hamam kompleksini (Doğu, Merkez, Batı ve Güney hamamları), 5 agorasını (Doğu, Merkez, Batı, Kuzey ve Güney Agoraları), 5 nymphaeumunu (Doğu Bizans, Caracalla, S. Severus, B ve Batı anıtsal çeşmeleri), 2 anıtsal giriş kapısını (Suriye ve Efes Kapıları), Bouleu-

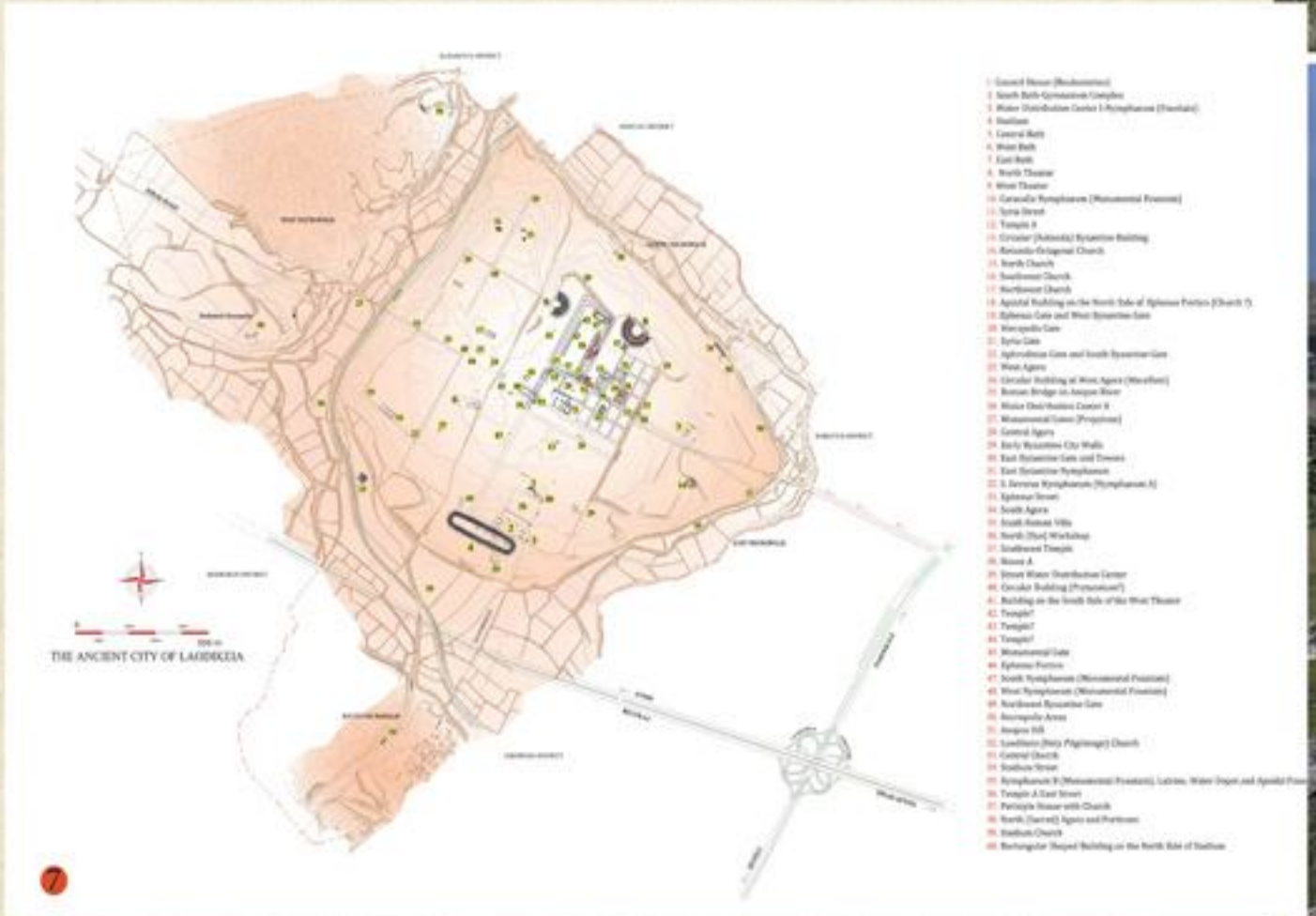

terionunu (Meclis Binası), tapınaklarını (Tapınak A, Kuzey Agora içinde yer alan Athena ve Zeus tapınakları), Peristylli evlerini (A Evi, Kiliseli Peristylli Ev), Latrina (Tuvalet), kiliselerini (Doğu, Batı, Merkezi, Güneybatı ve Laodikeia Kilisesi) ve anıtsal caddelerini (Suriye, Stadyum, Efes caddeleri) sayabiliriz. Kentin dört tarafını ise nekropol (mezarlık) alanları çevirir.

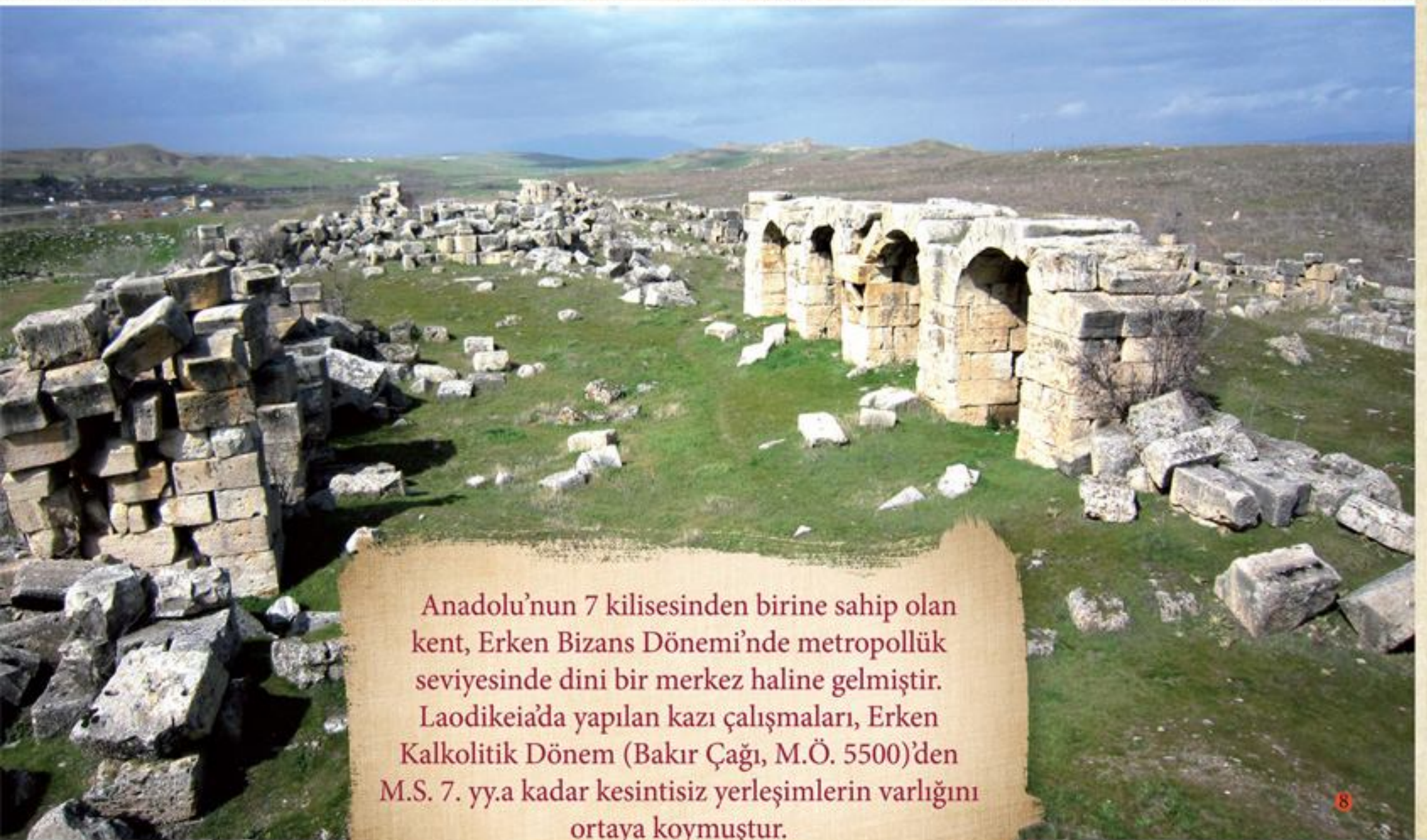
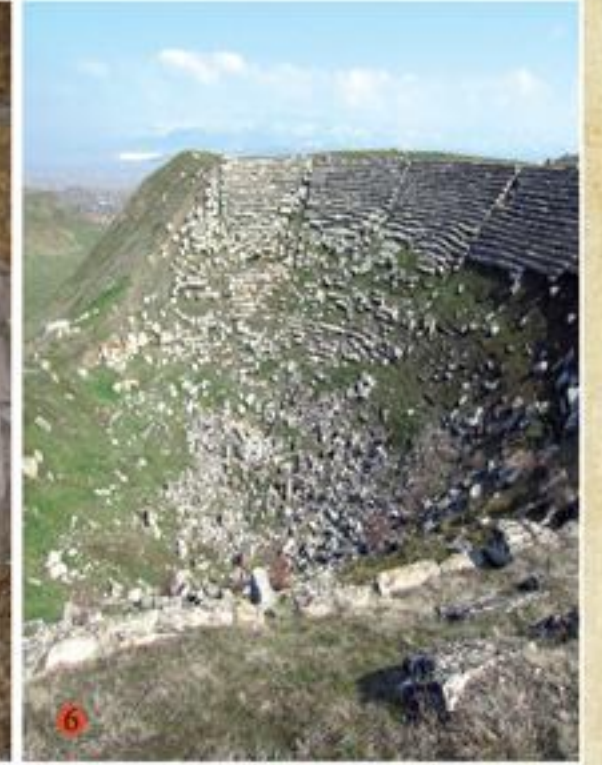
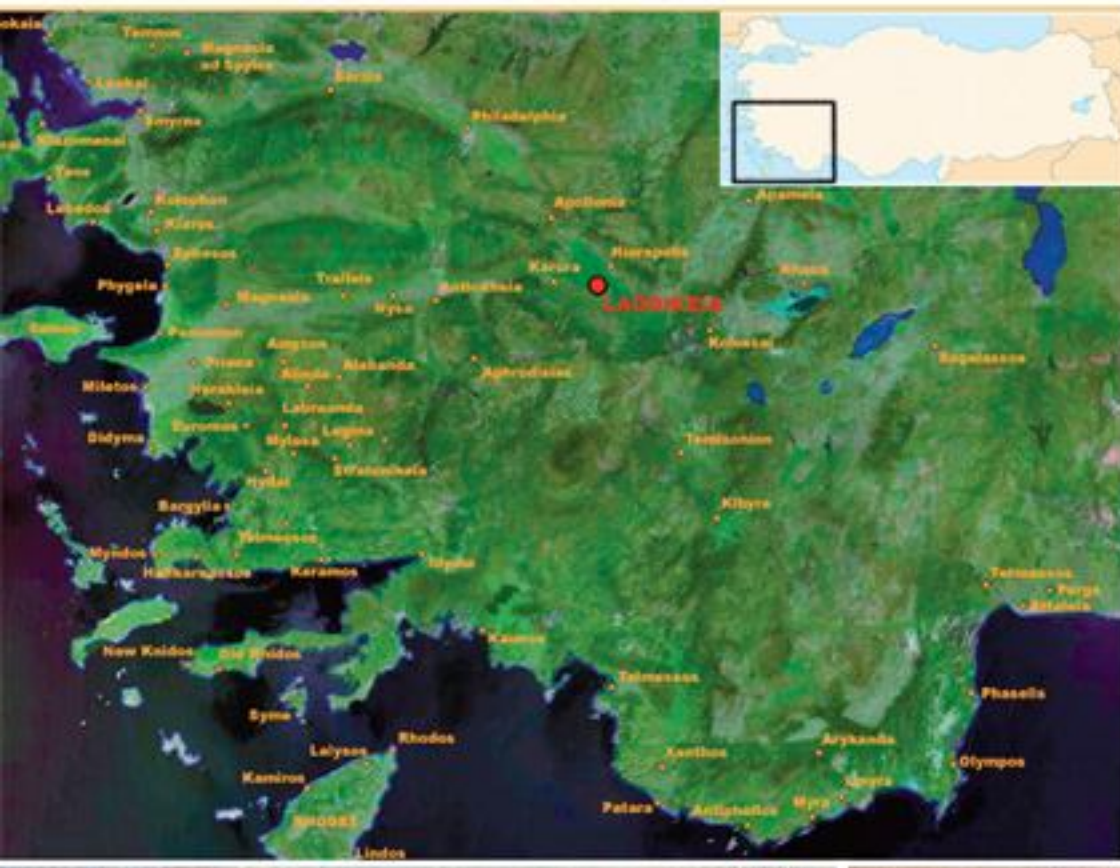
Kentin en önemli gelir kaynağı yolların kavşak noktasında olması nedeniyle ti-

carettir. Bunun başında da tekstil ticareti gelir. Diğer taraftan mermer, hububat ve canlı hayvan ticareti de kente önemli gelirler sağlamıştır. Kent Hippodamik (ızgara) planlı tasarlanmış olup, birbirini dik açılarla kesen ana cadde ve sokaklardan oluşur.

Kriter (ii): (Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere, insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi)

1. 2010 Yılı restorasyonu sonunda Suriye Caddesi, Doğu Bizans Kapısı, Kuleleri ve Çeşmesi
2. Batı Anadolu haritası üzerinde antik yerleşmeler
3. Güney Roma Hamamı kompleksinden kemerli soyunma bölümü
4. Stadyun (M.S. 79) ve Güney Hamamı Kompleksi (M.S. 129)
5. Kuzey Tiyatrosu havadan görünüm
6. Batı Tiyatrosu
7. Laodikeia planı üzerinde yapılar
8. Güney Hamamı Kompleksi içinden görünüm

Anadolu'nun 7 kilisesinden birine sahip olan kent, Erken Bizans Dönemi'nde metropollük seviyesinde dini bir merkez haline gelmiştir. Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları, Erken Kalkolitik Dönem (Bakır Çağı, M.Ö. 5500)'den M.S. 7. yy.a kadar kesintisiz yerleşimlerin varlığını ortaya koymuştur.

Laodikeia Anadolu'nun en önemli ve büyük arkeolojik sit alanlarının başında yer alır. Antik kent 5 km²lik bir alandan daha fazla yayılım göstermektedir. Antik kentteki yaşam M.Ö. 5500 yıllarından M.S. 7. yy.a kadar hemen hemen kesintisiz olarak sürmüştür. Özellikle Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde kent çok büyüyerek bir ticaret, sanat ve kültür merkezi olmuştur. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi antik kentinin planlaması mükemmeldir. Izgara sisteminde 42x51 m.lik adalardan oluşan kentin halen çalışan mükemmel bir alt yapı (kanalizasyon) sistemi vardır. Bu planlama sisteminde ana caddeler, bunu kesen ara sokaklardan oluşan adalarda dini, sivil ve toplumsal yapılar belirli bir düzen içinde oluşturulmuştur. Özellikle kent planlaması bakımından Laodikeia eşsizdir. Kentte merkezde, doğuda, batıda ve güneyde yer alan kolosal (büyük) ölçekli hamam yapıları agoralarla bağlantılıdır. Ayrıca kentin güneyinde yer alan stadyum, batısında ve kuzeyinde yer alan tiyatrolar, binlerce yıl öncesinin mükemmel planlanmış toplumsal yaşam, sanat ve spor alanlarının oluşturulmasında insana verilen önemi ortaya koymaktadır. Bu yönüyle kent Anadolu'da eşsizdir. Peristylli (sütunlarla çevrili iç avlulu) planlanan evlerde cadde kenarlarında kalan bölümlerde dükkânlar yapılarak, yaşam ve ticaret bir arada verilmiş ve bu günümüz Denizli'sinde faal olan ticari hayatın binlerce yıl öncesine dayandığının anlamamızı sağlamıştır. Kazılarda ele geçirilen Denizli Horozu kabartmaları, nar, haşhaş, patlıcan gibi kabartmalar geçmiş ile günümüz arasında, bölgede yetiştirilen tarımsal ürünler ve Denizli için çok önemli olan "Denizli Horozu"nun binlerce yıl öncesinden varlığını ortaya koymaktadır. Kazı çalışmaları günümüzde önemli bir tekstil merkezi olan Denizli'nin bu geleneğin kaynağının çok eskiye dayandığını ortaya koymuştur. Laodikeia'da 4000 yıl öncesine giden dokuma tezgahı ağırlıkları, 1600 yıl öncesine giden tekstil boyahanesi, kumaş boyaları ve kumaş parçaları bulunmuştur. Ayrıca kazılar birinci derece deprem kuşağında olan Denizli'nin binlerce yıl öncesi depremleri ve Laodikeia'ya verdiği zararları anlamamızı sağlamıştır. Bu yönüyle Laodikeia, açık hava müzesi ve tam bir yaşayan "Arkeoloji Parkı"dır.

Kriter (iii): (Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın ünik veya olağanüstü, ender rastlanan bir temsilcisi olması)

Hellenistik, Roma İmparatorluk ve Erken Bizans Dönemleri Laodikeia'sı, uy-

Anadolu'nun 7 kilisesinden birine sahip olan kent, Erken Bizans Dönemi'nde metropollük seviyesinde dini bir merkez haline gelmiştir. Laodikeia'da yapılan kazı çalışmaları, Erken Kalkolitik Dönem (Bakır Çağı, M.Ö. 5500)'den M.S. 7. yy.a kadar kesintisiz yerleşimlerin varlığını ortaya koymuştur.

9. Izgara Plan içinde Suriye Caddesi, Merkezi Kilise, Tapınak A, A Evi ve Laodikeia Kilisesi'nin genel görünümü
10. Travertenden yapılan çift hat borular
11. A evi kompleksinin havadan görünümü önde Suriye caddesi
12. I. Su Dağıtım Terminali
13. Batı yönden Suriye Caddesi
14. I. Su Dağıtım Terminali'nden pişmiş toprak borular
15. A Evi içinden peristilin (sütunlu iç avlu) görünümü
16. Kuzey (Kutsal) Agora, Güney Portikte depremde yıkılan duvarlar
17. S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden M.S. 2. yy.'in son çeyreğine ait kabartmalı blok
18. Doğu yönden Suriye Caddesi
19. Izgara plan içinde Suriye Caddesi ve onu kesen sokakların havadan görünümü

garlık tarihinin ünük ve olağanüstü yapılarını bağıında yaşatmıştır.

Bunlar: Laodikeia antik kentine su, 8-10 km. güneyde yer alan Salbakos (Babadağ) Dağı vadilerinden toplanarak, yapılan büyük hazne ile kente getirilen mükemmel bir su mühendisliği sistemiyle sağlanmıştır. Kentin güneyinde çift sıra travertenden yapılan basınca dayanıklı su hattı, kent içinde yer alan I. ve II. Su Dağıtım Terminallerinde meydana gelen içi kalker dolmuş onlarca pişmiş toprak künkler, mükemmel bir oluşumu ortaya koymakta ve bu yönüyle meydana gelen doğal olay Anadolu'da tektir.

Laodikeia 285 m x 70 m ebatlarında çift spendonali (iki ucu yarım yuvarlak) Anadolu'nun en büyük Roma stadyumuna sahiptir. Bu stadyum kentin yönetim ve insanların spora çok önem verdiklerinin somut bir göstergesidir. Laodikeia Hellenistik ve Roma İmparatorluk Döneminde yapılmış iki tiyatroya sahip olan, Anadolu'nun tek kentidir. Kentte yer alan iki tiyatro, antik dönemde sanata verilen önemi ortaya koymaktadır. Laodikeia yan yana Stadyum, Güney Hamamı Kompleksi, Güney Agora ve Meclis Binası sıralamış plan tipiyle Anadolu'da tektir. Sadece Güney Roma Hamamı Kompleksi, 12.000 metre karelik bir alanı kaplamaktadır. Laodikeia'da, üç ticari (Doğu, Merkezi ve Batı Agoraları), bir siyasi (Güney Agora) ve bir dinsel (Kuzey-Kutsal-Agora) agora olup, bu yönüyle Anadolu'da tek örnektir. Laodikeia'da yer alan agoralar, antik dönemde kentte ticarete, siyasete ve dine verilen önemi ortaya koymaktadır.

Kriter (iv): (Bir yapı tipinin seçkin bir örneği, ya da insanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir mimari veya teknolojik bütünün veya peyzajın örneği olması)

Kriter (iii)'te verilen ünük yapı ve planlama sistemine ilaveten Laodikeia İncil'de adı geçen ve Anadolu'da ilk Yedi Kilise'sinden birine sahip olan Hıristiyanlık Dünyası'nın en önemli hac merkezidir.

St. Paulus'un öldürülmesinden sonra St. John (Aziz yahya-Johannes), Efes Kilisesi'ne bağlı kiliselerin başına geçerek İncil'ini burada yazar. Patmos adasında, Tanrı, St. John'a göründü ve ondan;

"...gördüklerini, o anda olanları ve daha sonra olacakları yazmasını istedi (Vahiy 1: 19-20). Aynı zamanda bu yazdıklarını tek tek isimlerini sıraladığı Yedi Kilise'ye gönder; "...Gördüklerini kitaba yaz ve yedi kiliseye, yani Ephesos, Smyrna, Pergamon, Thyatira, Sardeis, Philadelphia ve Laodikeia'ya gönder" diye buyurdu (Vahiy 1: 11).

Anadolu'daki Yedi Kilise'ye karşı Tanrının bildirimlerini içeren bu bölüm içerisinde Laodikeia'ya gönderilen mektupta şöyle der "...Ve Laodikeia'da olan kilisenin meleğine yaz: Âmin sadık ve hakiki şahit, Allah'ın hilkatinin başlangıcı, bu şeyleri diyor. Senin işlerini bilirim. Ne soğuksun, ne de sıcak, keşke soğuk yahut sıcak olsaydın, böylece ne sıcak, ne de soğuk, ılık olduğun için, seni ağızımdan kusacağım. Mademki zenginim ve zenginleştin ve ihtiyacım yoktur diyorsun ve zavallı ve acınacak halde fakir ve kör ve çıplak olduğun bilmiyorsun; zengin olasan diye ateşle tasfiye edilmiş altın

20. İmparator S. Severus Anıtı Çeşmesi'nin 3D rekonstrüksiyon çizimi

21. Yeşillerin Jokey Kulübü'nün batı girişi

22. Laodikeia Kilisesi güney nef mozaiklerinde Protodiakon Polikarpos ismi:

23. Laodikeia Kilisesi vaftiz havuzu:

24. İmparator S. Severus Anıtı Çeşmesi ve yanında yer alan Yeşillerin Jokey Kulübü'nün havadan görünümü

25. Tapınak A ve gerisinde Pamukkale

26. Laodikeia Kilisesi geometric desenli güney nef mozaikleri

27. Laodikeia Kilisesi güney nef mozaikleri

28. Laodikeia Kilisesi kuzey nefte yer alan geometric örgü desenli mozaikler

29. Güneydoğudan Tapınak A

30. Laodikeia Kilisesi geometric ve lale süslemeli güney nef mozaikleri:

Laodikeia yayıldığı alan ve devasa yapılarıyla Batı Anadolu'da Efes Antik Kenti emsalinde bir antik yerleşmedir. Dünyanın hiçbir kentinde Laodikeia'da olduğu gibi devasa 4 hamam yapı-sı yoktur. Anadolu'da iki tiyatroya sahip ve en büyük stadyuma sahip tek kenttir. Laodikeia mevcut kiliseleri ile Hristiyanlık dünyası için ayrı bir kutsallığa ve öneme sahiptir

31

32

33

ve giyinesin ve çıplaklığının ayıbı görülmesin diye beyaz esvap ve göresin diye gözlerine sürmek için göz ilacı satın almayı sana nasihat ediyorum. Ben sevdiğilerimin hepsini tevcih ve tedip ederim. Şimdi gayretli ol ve tövbe et. İşte kapıda duruyor ve çalışıyorum. Eğer biri sesimi işitir ve kapıyı açarsa onun yanına gireceğim ve ben onunla ve o benimle akşam yemeği yiyeceğiz. Ben nasıl galip oldum ve Babamla Onun tahtında oturdumsa, galip olana da benimle benim tahtımda oturmayı vereceğim. Kulağı olan işitsin, Ruh kiliseye ne diyor.”(Vahiy 3:14-22). Bu yönüyle Laodikeia yaşayan Hıristiyanlık Dininin en önemli kutsal merkezlerinden biridir. Kentte yapılan kazılara birçok kilise ve büyük evlerin bir bölümünün kilise olarak kullanıldığı, bir dinsel gelenek ortaya çıkartılmıştır. Kazılar sonunda ortaya çıkartılan ve restorasyonu yapılan Laodikeia Kilisesi, Hıristiyanlık dini mimarisinde çok önemli bir yapıdır. Yapı planıyla, mozaik, opus sectile (geometrik mermer döşeme) ve freskleriyle İmparator Büyük Constantine (M.S. 306-337) zamanında yapılan ve özgünlüğü bozulmamış olan dünyadaki tek yapı olması bakımından çok özeldir.

Laodikeia antik kentinde 2010 yılı kazılarında tespit edilen ve aynı yıl kazı çalışmaları tamamlanan Laodikeia Kilisesi, ızgara sistemindeki (hippodomik) plana göre Suriye Caddesi'nden ayrılan ve Kuzey Tiyatrosu'na ulaşan ara sokak üzerinde kentin kuzeydoğu bölümüne konumlandırılmıştır. Bu yönüyle Laodikeia

Kilisesi, Tapınak A'nın kuzeydoğu yanındadır. Kilise doğu-batı yönlü bir adayı (insula) kaplayacak şekilde planlanmış olup, yapıyla bağlantılı olan güneybatı ve kuzeydoğu sokaklar üzerinde birer adet çeşme yer alır.

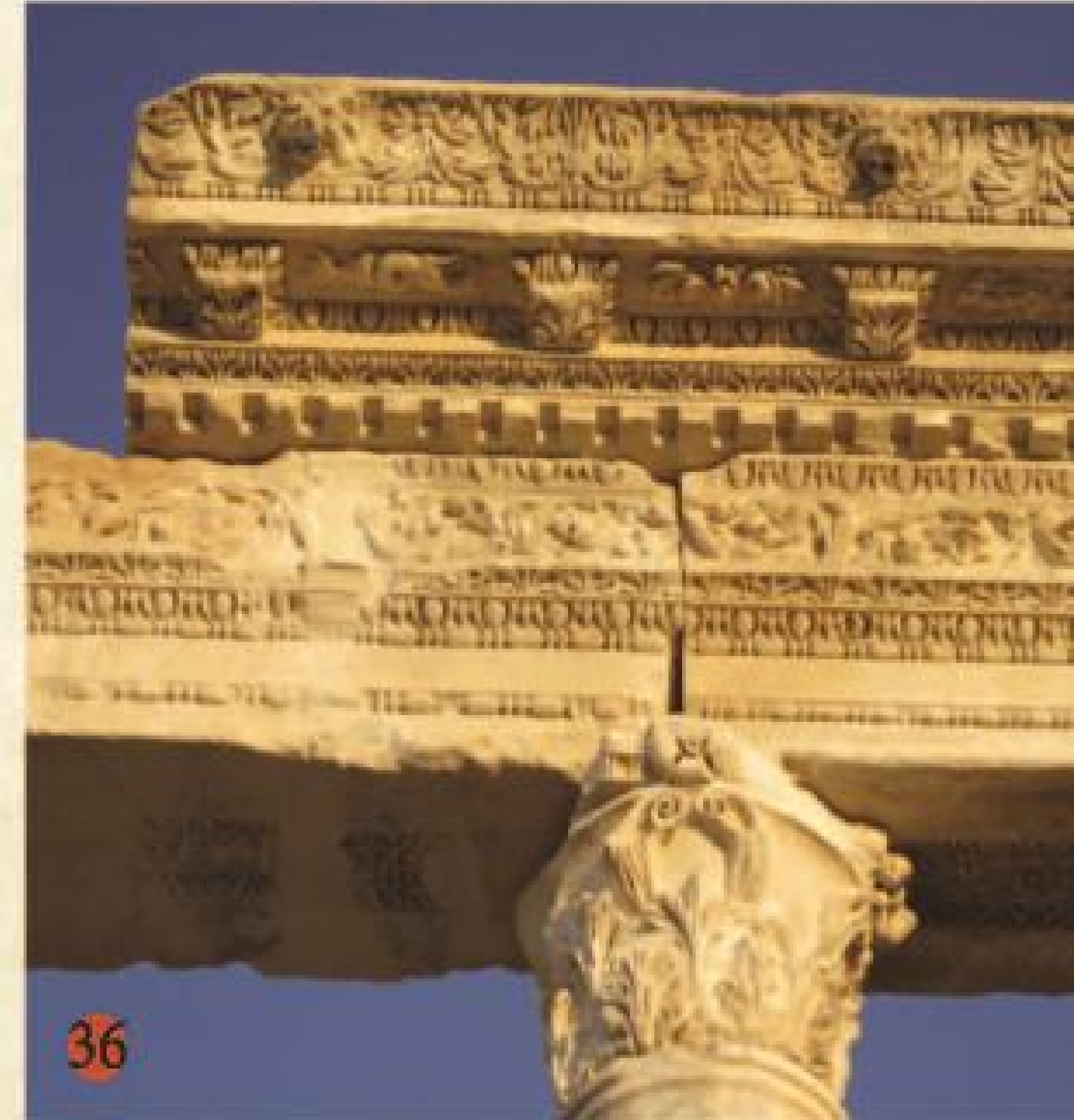
Hıristiyanlık tarihinde daha önce hiç görülmemiş bir plan tipine sahip olan Laodikeia Kilisesi biri doğuya (syntrona, ilahi koro ve din görevlilerinin oturduğu bölüm) beşi kuzeye ve beşi de güneye bakan toplam 11 (ikisi nartekste, ön giriş) adet apsise (yarım daire nişler) sahiptir. Laodikeia Kilisesi'nin en kutsal mekânını temsil eden naos (kutsal oda) içerisinde; traverten bloklarla örülmüş ve devasa yapının çatısını taşıyan ikisi syntrononun iki yanında olmak üzere 10 adet ayak, Prothesis ve Diakonikon (dini ayinlere hazırlık odaları) mekânları, ambon (vaaz kürsüsü), bema (sunağın bulunduğu en kutsal bölüm) ve doğuya bakan ana apsise içerisinde syntronon

34

35

36

- 31. Laodikeia Kilisesi örgülü haç desenli güney nef mozaikleri
- 32. Laodikeia Kilisesi'nin havadan görünüşü:
- 33. Tapınak A 3D rekonstrüksiyon çizimi
- 34. Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik sütunlu galerisi
- 35. Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik sütunlu galerisi önden görünüş
- 36. Tapınak A, Batı Portik sütunlu galeriden Korinth düzeninde başlık, arşitrav-friz, geison-sima süslemeleri
- 37. Tapınak A, Batı Portikten Kuzey (Kutsal) Agora sütunlarının görünümü
- 38. Prostýlos planlı ve podyumlu olan Tapınak A

Laodikeia Kilisesi'nin en kutsal mekânını temsil eden naos (kutsal oda) içerisinde; traverten bloklarla örülmüş ve devasa yapının çatısını taşıyan ikisi syntrononun iki yanında olmak üzere 10 adet ayak, Prothesis ve Diakonikon (dini ayinlere hazırlık odaları) mekânları,

yer almaktadır. Devasa ayaklar naosu sınırlandıran kuzey duvarları ve güney duvarlarında nişler arasında olmak üzere, kendi aralarında kemerlerle birbirine statik ve yükseklik sağlamak üzere bağlanmıştır. Kiliseye ara sokak üzerinden biri kuzeyde, biri güneyde yer alan iki kapıdan girilir. Narteks kuzey-güney yönlü olup, buradan üç ayrı kapıdan naos kısmına geçilir. Kilise mimarisinin bir özelliği olarak naos odası kuzey, orta ve güney olmak üzere üç nef'e (koridor) ayrılmıştır. Kuzey ve güney nefler bitkisel ve geometrik tarzda yapılmış mozaik döşemeye sahiptir. Mozaikler üzerinde haç içinde iki adet dini görevlinin de adı yer alır (protodiakon Polykarpos ve diakon Alexander). Orta nef ve pastoforion (hazırlık odası) tabanları ise ince bir işçilik gerektiren opus sectile (geometrik şekilli mermer plakalarla oluşturulan döşeme) döşemeye sahiptir. Ayrıca ayakları birbirine bağlayan kemerlerin iç kısımları da mozaik süslemelidir. Diğer taraftan kilise duvarları panolar halinde fresklerle süslenmiştir.

Yapının en önemli mekanlarından birisini oluşturan opus sectile döşemeli vaftizhane odası içerisinde Hıristiyanlık tarihinin en eski ve sağlam kalabilmiş haç planlı mermer kaplamalı vaftiz havuzlarından birisi yer almaktadır. Bu bölüme narteks kısmının kuzeyinden başlayan bir koridor ile ulaşılmaktadır. Kilise M.S. 494 yılı depreminde hasar görerek tamir edilmiş ve İmparator Focas (M.S. 602-610) Dönemi depreminde ise tamamen yıkılmıştır.

Laodikeia, Hıristiyanlık âlemi için çok önemlidir. Çünkü kent M.S. 4. yy.dan itibaren Hac Merkezi olma gibi dinsel bir özelliğe sahip olmuştur. Bu nedenle İncil'de adı geçen ve Laodikeia Kilisesi (halkı ifade eden) adına Vahiy gönderilen bir kentte böyle bir kilisenin ortaya çıkarılması, bu kutsallığı bir kat daha arttırmaktadır. Kilise, Büyük Constantinus zamanında (M.S. 306-337), Hıristiyanlığın M.S. 313 yılında Milano Fermanı ile serbest bırakılmasıyla birlikte yapılmıştır. Bu yönüyle Hıristiyanlık âleminin en eski ve önemli kutsal yapısı olması özelliğini korumaktadır. Bu nedenle de bir hac kilisesidir.

Beyanat özeti ve güvenilirlik:

Laodikeia Arkeolojik Kenti, 2863 sayılı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Tarafından 27 Ocak 2005 tarih ve 1501 sayılı kararıyla 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır. Aynı Kurulun 07.09.2009 tarih ve 2163 sayılı kararıyla Antik Kentin Koruma amaçlı İmar Planı onaylanmıştır.

Antik dönemde Phrygia Bölgesi'nin batı sınırında Lykos (Çürüksu) Ovası'nın ortasında kurulmuş olan Laodikeia, Anadolu'nun en büyük metropol kentlerinden biridir. M.Ö. 5500'den M.S.7.yy.'a kadar kesintisiz yaşamın sürdüğü bu kent, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde ve Erken Bizans Dönemi'nde altın çağını yaşamıştır. Hellenistik Dönem'de kent önce Seleukos Krallığı, sonra Bergama Krallığı ve daha sonra da Roma hâkimiyetine geçmiştir. Kentin zengin bir ticari hayata sahip olması nedeniyle, daha M.S. 1. yy.n ikinci yarısında Hıristiyanlık yayılmaya başlamış ve kent adına ayet

gönderilmiştir. M.S. 4. yy.dan itibaren ise Anadolu'da en eski Yedi Kilise unvanına sahip olarak hac güzergâhı haline gelmiştir. Laodikeia Anadolu'nun en büyük stadyumu ve iki tiyatroya sahip tek antik kentidir. Kentte yer alan devasa hamam yapıları, antik dönemde yıkanma, toplanti ve eğitimin verilmesi, Laodikeia'nın entelektüel yapısı, tıp, retorik (örneğin sofist Polemon, M.S. 88-144) ve tıp alanındaki varlığını (kazılarda bol miktarda ele geçirilen tıp aletleri) ortaya koymaktadır. Kentin zengin oluşu ve direkt olarak Roma ile bağlantısı sanata da yansımıştır. Laodikeia antik kentinde yer alan mimari yapılar, devasa boyutlarda olup, bunların süslemeleri kentın Batı Anadolu ve Roma dünyasında çok iyi tanınmasını sağlamıştır.

Nekropol çalışmalarında ortaya çıkarılan mermer kabartmalı lahitler (girintili, frizli ve sütunlu), kaliteli heykeller antik dönemde kentın zenginliğini ve sanata verdiği önemi ortaya koymaktadır. Özellikle ele geçirilen tanrı ve tan-

39

40

41

42

44

43

39. Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik sütunlu galerisi restorasyon çalışmaları
40. Tapınak A, konsollu geison bloğundan Denizli Horozu kabartmaları:
41. Tapınak A Doğu Sokak üzerinde kapı üstünde geometric desenli sağır kemer
42. Laodikeia Kilisesi Cenneti temsil eden parapetli ve bahçeli duvar freskleri (resimleri)
43. S. Severus Anıtsal Çeşmesinden bir sütun üzerinde yer alan yedi kollu şamdan, borazan, palmiye dalı, globus (dünya) ve üstünde haç kazıması
44.S. Severus Anıtsal Çeşmesi'nden M.S. 2. yy.'ın son çeyreğine ait kabartmalı blok Denizli Ovası'nın bolluk ve bereketini sembolize eden

Laodikeia, Hıristiyanlık âlemi için çok önemlidir. Çünkü kent M.S. 4. yy.dan itibaren Hac Merkezi olma gibi dinsel bir özelliğe sahip olmuştur. Bu nedenle İncil'de adı geçen ve Laodikeia Kilisesi (halkı ifade eden) adına Vahiy gönderilen bir kentte böyle bir kilisenin ortaya çıkarılması, bu kutsallığı bir kat daha arttırmaktadır.

riça heykellerinin işçilikleri emsalsizdir. Kazı çalışmalarında ortaya çıkartılan veriler (yazıtlar, monogramlar, Yahudilik ve Hristiyanlığa ait semboller) ve antik kaynakların verdikleri bilgilere göre, kent nüfusunu oluşturan lokal halkların yanında Makedonyalı, Seleukoslu, Bergamalı, Romalı ve Yahudi toplulukların bir arada hoş görü içinde yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu da binlerce yıldır Anadolu'da hoş görü içinde insanların birlikte yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

2003 yılından buyana Laodikeia Kazı ve restorasyon çalışmaları Kültür ve Turizm bakanlığı ve Pamukkale Üniversitesi adına geniş bir ekip tarafından Prof. Dr. Celal Şimşek başkanlığında sürdürülmektedir. Kazı ve restorasyon çalışmaları 2008 yılından itibaren Denizli Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığının protokolü sayesinde 12 ay üzerinden devam ettirilmektedir. Denizli Belediyesi'nin sağladığı finans kaynaklarıyla, Türkiye'de bir ilk olarak tüm yıla yayılan kazı ve restorasyon çalışmalarında sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Kazı ve restorasyon çalışmalarıyla Doğu Bizans Kapısı, Doğu Bizans Çeşmesi, Suriye Caddesi, Tapınak A, A Evi Kompleksi, İmparator S. Severus Anıtsal Çeşmesi, Kuzey Tiyatrosu Sokağı, Merkezi Agora, B Nymphaeumu (Anıtsal Çeşme), Latrina (tuvalet), su deposu, Stadyum Caddesi kazılarak çoğunluğu ayağa kaldırılmıştır. Laodikeia Kilisesi'nde ve Kuzey (Kutsal) Agora ve portiklerinde kazı, restorasyon ve konservasyon çalışmaları kesintisiz sürdürülmektedir. Özellikle Kuzey (Kutsal) Agora, Doğu Portik sütunları devasa boyutlarda (yükseklik 10.80 m.) oluşuyla dikkat çekmektedir. Diğer taraftan Batı ve Kuzey Tiyatrolarında, Stadyum'da, Asopos Tepesi'nde ve nekropol alanlarında kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Kentte yapılan 10 yıllık kazı ve restorasyon çalışmalarıyla Laodikeia açık hava müzesi ve yaşayan bir arkeoloji parkına dönüştürülmüş olup, 2011 ve 2012 verilerine göre her yıl ortalama 200 bin kişi antik kenti ziyaret etmektedir.

Diğer Benzer Örneklerle Karşılaştırma:

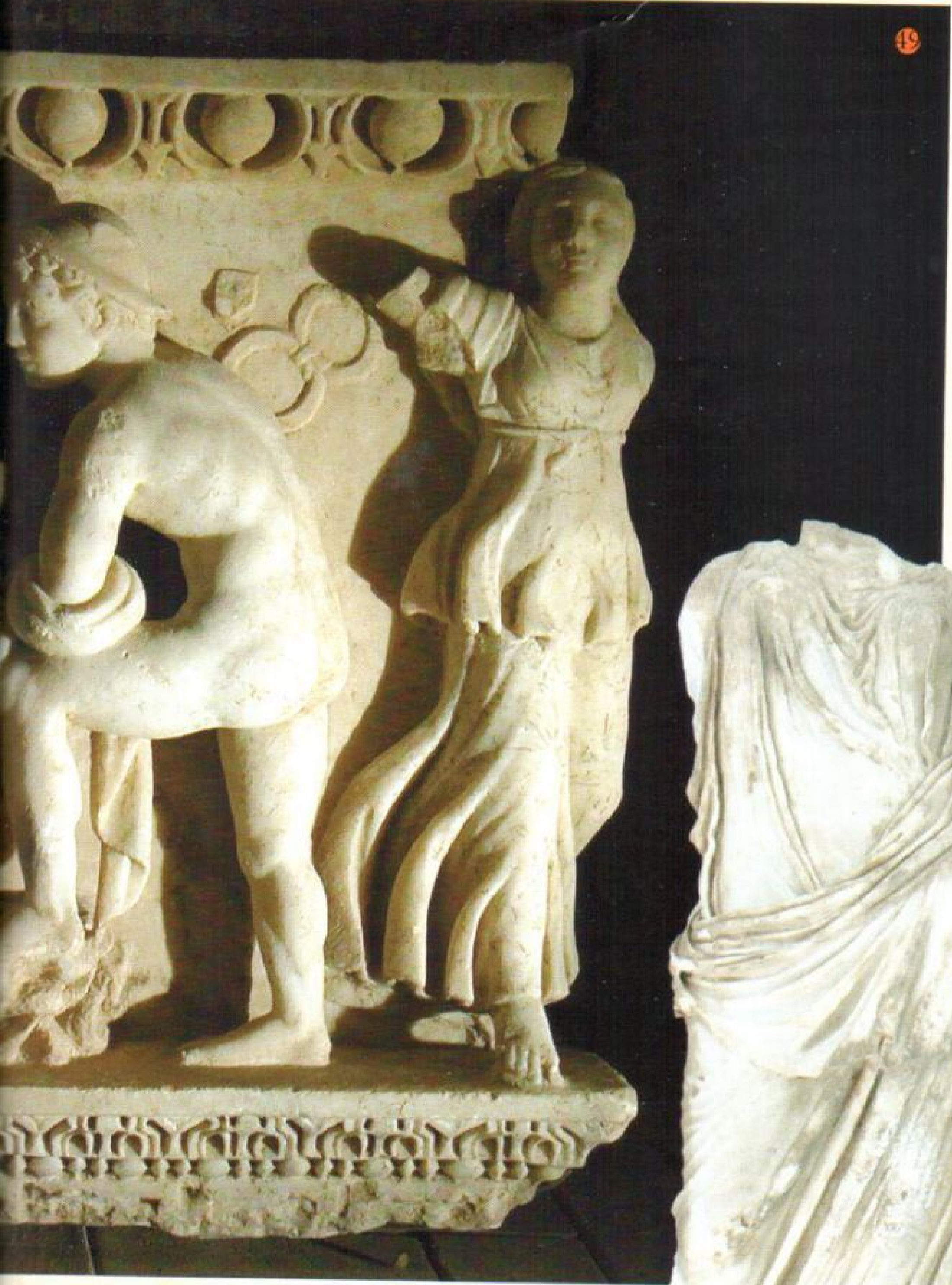
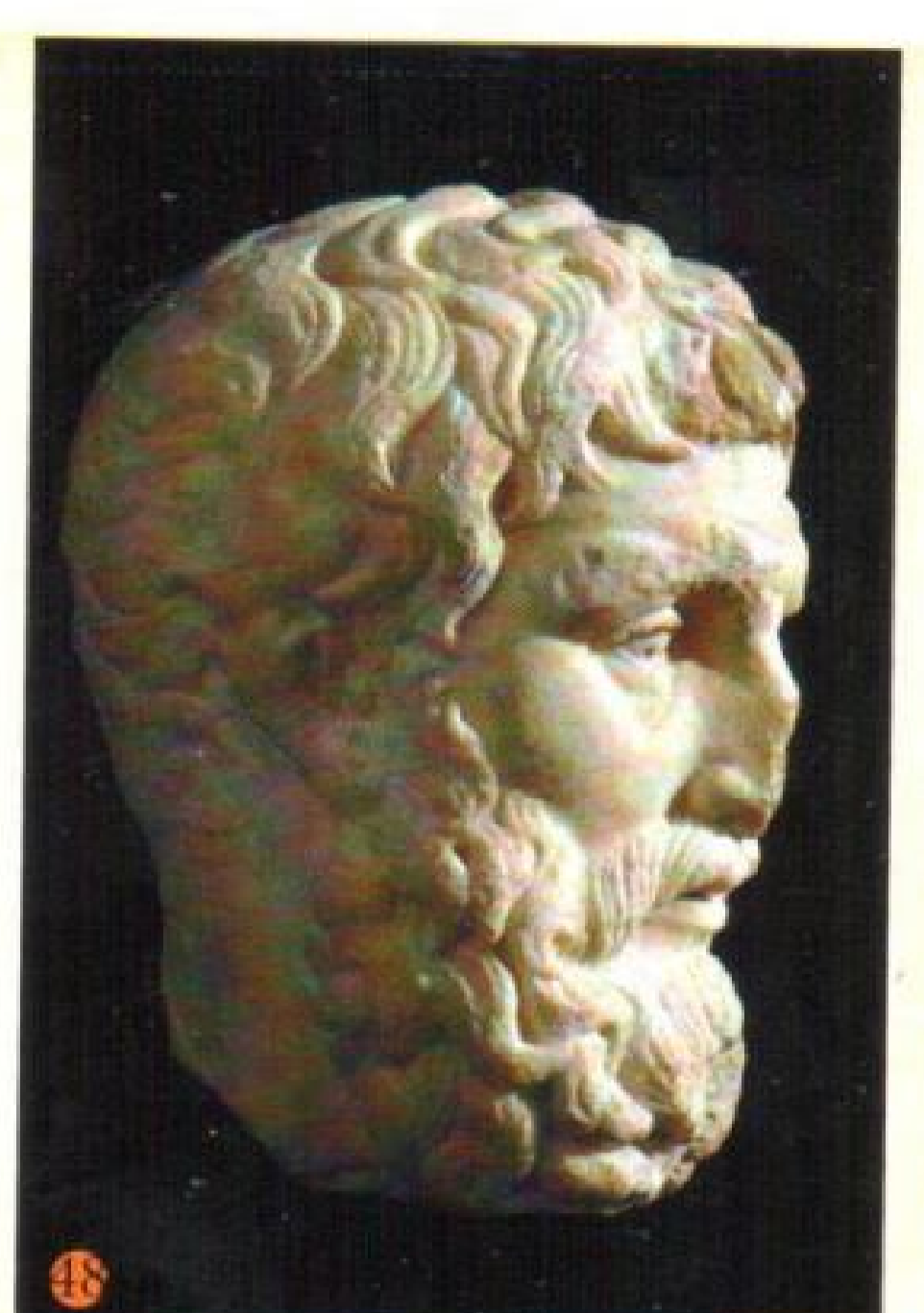
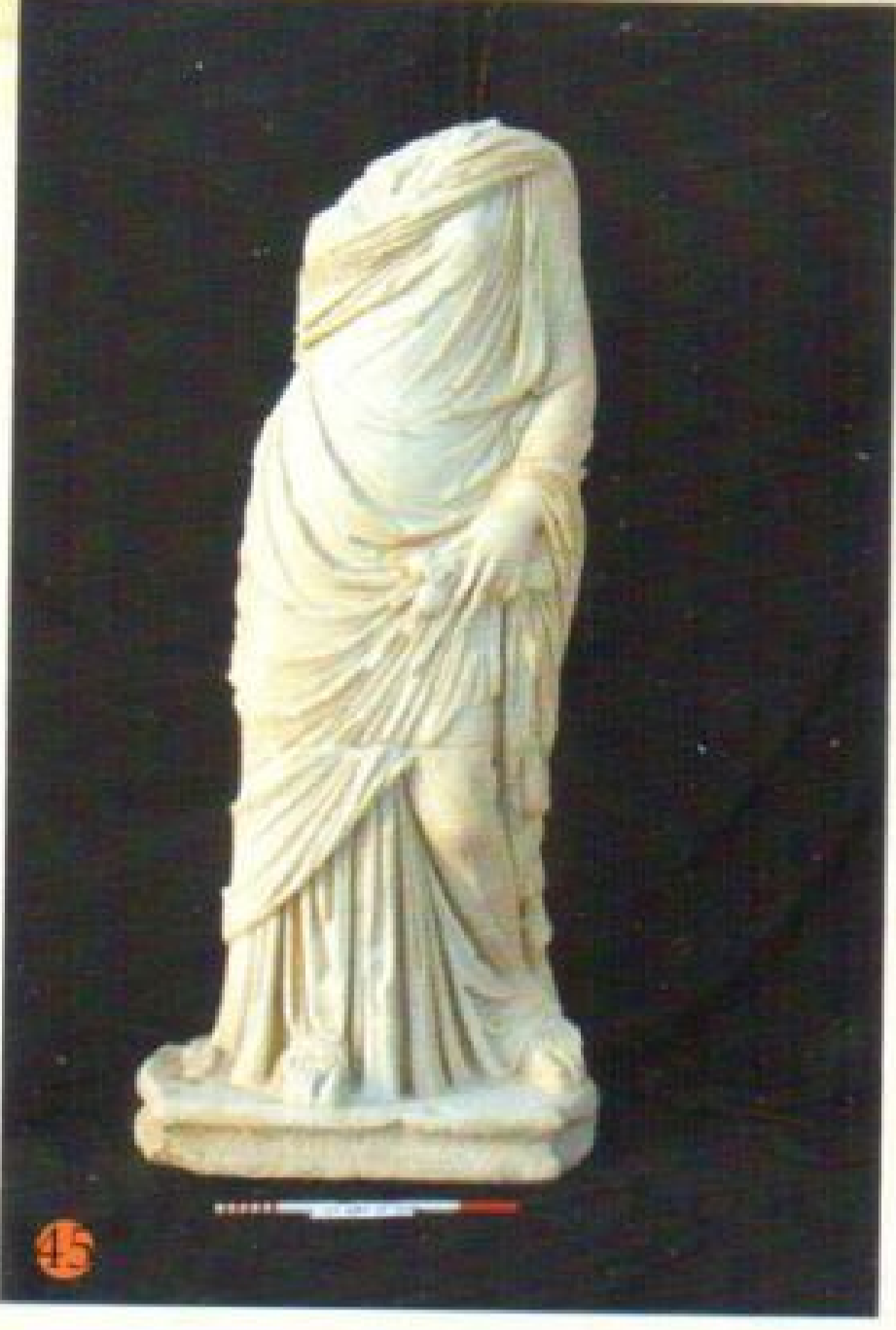
Türkiye'de Dünya Kültür Mirası alanına dahil edilen Xanthos, Letoon ve Troya'da var olan sivil, dini, toplumsal ve bireysel yapılarının tamamı Laodikeia'da da olup, Laodikeia yapıları devasa boyutları ve

ince işlemleriyle ayrı bir önem ve konuma sahiptir. Laodikeia'nın 10 km. kuzeyinde ve aynı vadi içinde yer alan Pamukkale (Hierapolis) Dünya Kültür Mirası ile kıyaslama yapıldığında, Laodikeia'da tiyatroların, hamamların ve caddelerin daha anıtsal oldukları hemen dikkati çekmektedir. Ayrıca Laodikeia mevcut kiliseleri ile Hristiyanlık dünyası için ayrı bir kutsallığa ve öneme sahiptir. Laodikeia yayıldığı alan ve devasa yapılarıyla Batı Anadolu'da Efes Antik Kenti emsali bir antik yerleşmedir. Dünyanın hiçbir kentinde Laodikeia'da olduğu gibi devasa 4 hamam yapısı yoktur. Anadolu'da iki tiyatroya sahip ve en büyük stadyuma sahip tek kenttir. Ayrıca kentte Hristiyanlık dünyasının en önemli yapılarından biri olan ve M.S. 4. yy.a ait özgün Laodikeia Kilisesi ortaya çıkartılmıştır. Laodikeia Antik kenti Anadolu dışında yer alan ve Dünya Kültür Mirasının en önemli sitelerinden biri olan Atina Akropolis'inden daha çok ve büyük yapılara sahiptir.

50

45. Merkezi Hamam'dan normal boyutun üstünde olan Tanrıça Demeter tipinde İmparatoriçe heykeli 46. S. Severus anıtsal çeşmesinden Pheidias tipinde tanrıça Athena heykel 47. Tapınak A'dan heykeltraş Praxiteles'in Hermes'i tipinde İmparator heykeli 48. II. Su Dağıtım Terminali'nden Filozof Epikuros başı 49. Kuzeybatı mezarlığından kabartmalı lahit, Tanrı Hermes'in keçi tarafından emzirilen oğlu Pan'li izlemesi 50. Doğu Bizans Kapısı'ndan av sahnesi betimli kazıma kabartılı tabak, M.S. 6. yy. 51. Kuzeydoğu mezarlığından tonozlu ve avlulu anıtsal mezar 52. B Anıtsal Çeşmesi'nden normal boyutun üstünde olan Tanrıça Hera yada Aphrodite heykeli 53. Suriye Caddesi'nde ziyaretçileri.

Kente yapılan 10 yıllık kazı ve restorasyon çalışmalarıyla Laodikeia açık hava müzesi ve yaşayan bir arkeoloji parkına dönüştürülmüş olup, 2011 ve 2012 verilerine göre her yıl ortalama 200 bin kişi antik kenti ziyaret etmektedir

Unutulmayan Valilerimizden:

MÜNİR RAİF GÜNEY

Valiler ikiye ayrılır: Rutin işler yaparak vilayet konağının duvarında sadece isim olarak kalanlar ve belli başlı icraatlarıyla halk katında "iz" bırakanlar. 1970'li yıllar başında beş yıl valilik yapan Münir Raif Güney ise, ikinci grup valilerden. Sonraki zamanda Bülent Ulusu döneminde Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı. Emeklilik yıllarında ise İş Bankası Yönetim Kurulu Üyesi. Yani o, eski tabirle tam bir devletlû.

Yazı ve röportaj:

Doç.Dr.Süleyman İnan, Öğr.Gör.Dr.Metin Türктаş,
Ercüment Erdem, Özge Altınoklu

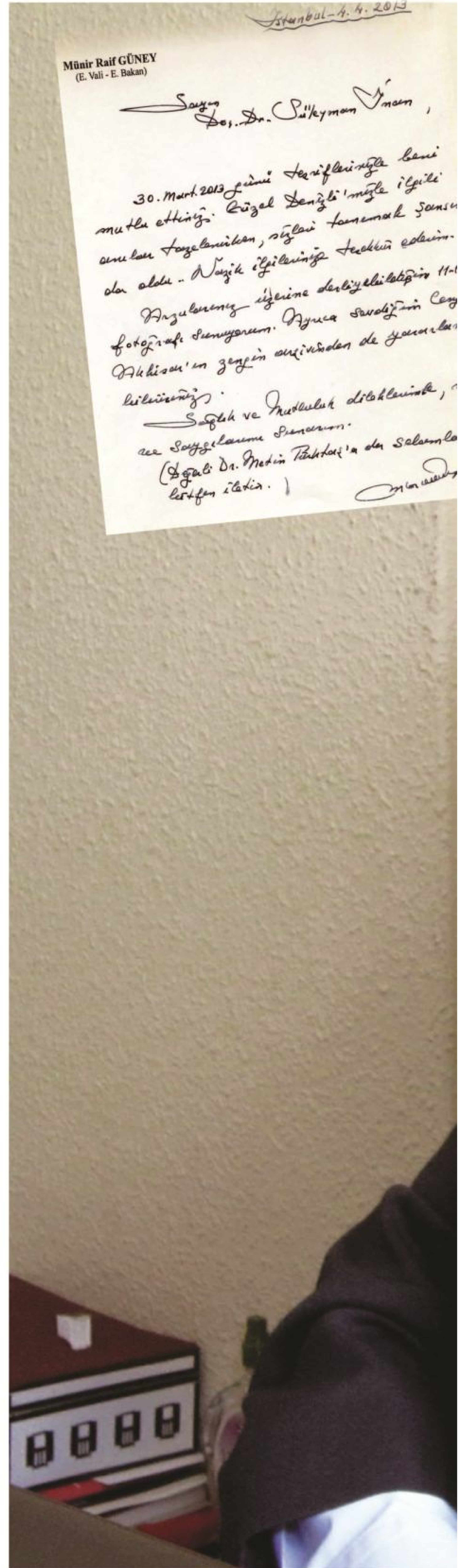
Doğum Tarihi: 1928
Doğum Yeri: Siirt
Üniversite: Ankara Ün. Siyasal Bil. Fakültesi (Mezuniyet: 1950) ve Ankara Ün. Hukuk Fakültesi
Eşi: Gülsen
Çocukları: Metin (1967), Çetin (1971)
Denizli Valiliği: 1970-1975
Şimdi yaşadığı yer: Bakırköy (İstanbul)

Denizli'nin 30. valisi olan Münir Raif Güney -15 Ağustos 1928 Siirt doğumlu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin İdari İlimler Şubesi'nden ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.

İstanbul'un Hadımköy, Ortaköy, Arnavutköy, Çamlıca Bucak Müdürlükleri; Beşiktaş, Bakırköy, Beykoz ve Silivri Kaymakam Vekillikleri; Hadim, Reyhanlı, Midyat, Palu, Beşeri, Gerede ve Üsküdar Kaymakamlıkları; Kocaeli Vali Yardımcılığı; Gümüşhane, Kars, Denizli, Eskişehir, Trabzon, Aydın, Balıkesir, İstanbul Merkez Valilikleri; Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı ve Türkiye İş Bankası A.Ş. Yönetim Kurulu üyeliği yaptı.

Denizli'deki icraatlarının bazıları:

- "Kontrollü zirai kredi uygulaması" Türkiye'de ilk defa T.C. Ziraat Bankası eliyle Denizli'de başlatıldı.
- Sarayköy-Kızıldere sıcak su kaynaklarından daha fazla faydalanmak için İl Özel İdaresi adına 800 dekar yer tahsis yapıldı.
- Adıgüzel Barajı Yatırım programına alındı.
- Okullaşma Kampanyaları kapsamında 10-12 modern ilkökul yapımı gerçekleştirildi.
- Ticaret Lisesi yeni binasında hizmete başladı, Teknik Lisenin temeli atıldı.
- Pamukkale Üniversitesi: Denizli Yüksek Okul Yaptırma ve Yaşatma Derneği kuruldu.
- Denizli Sanayi Odası kuruldu.
- Organize Sanayi Bölgesinin temelleri atıldı.
- Özel İdare İşhanı yapıldı.
- Huzurevi ve çocuk yuvası arsaları temin edildi.
- Fuar birliği kuruldu.500 dekarlık alan temin edildi.(Denizli Kongre ve Kültür Merkezi-EGS park alanı)

Bakırköy'de ki Ofisinde (30 Mart 2013)

“Bende Denizli'nin ayrı bir yeri vardır. Ben, 5 sene kalmadım hiçbir yerde. Baba memleketimde bile kalmadım...”

Çocukluğu ve Ailesi

Babası Kazım Bey'in doğuda nahiye müdürlüğü ve kaymakam vekilliği yaparken arkadaşlık ettiği komşu ilçenin kaymakamı Münir Raif Bey'in ismini oğluna veriyor. Soyadı kanunu çıktığı zaman "Güney Kuzey" gibi cihet isimlerinin olmadığını soy isimlerinin "gündoğumu, Asya'dan gelmiş olmak" gibi anlamlardan geldiğini ekliyor.

1966 yılında Trabzon'da hayatını Gülşen Hanım ile birleştiren Münir Raif Güney'in Metin ve Çetin isiminde iki oğlu olur. Metin bey, 1967 yılında Trabzon'da Çetin Bey ise 1971 yılında Denizli'de dünyaya gelir. Münir Raif Güney oğullarının mizaçlarının da isimleri ile paralel olduğunu söyler.

Okul Yılları

Başarılarla dolu okul yıllarını Münir Raif Güney'den dinliyoruz:

"Babam şark merkezi hizmetinde uzun zaman görev yaptı. İlkokulu Beytüşşebap'ta sadece bir derslikte üç sınıfın bir arada olduğu bir okulda okudum. İki öğretmen vardı: biri askerlik şube başkanının hanımı ve aynı zamanda müdür, diğeri Mehmet Ali Çingir adında bir hoca. Üçüncü sınıfı bitirince 'Baba ben okumak istiyorum.' dedim, fakat babam küçük olduğum için dışarıya beni okumaya gönderemeyeceğini söyledi. Okula yaşıtlarımdan bir sene evvel başlamıştım,

bir sene bekledim, ondan sonra anneme ısrar ettim, o da beni Siirt'e babaanne-min yanına gönderdi okumaya. Babam ortaokulu bitirdikten sonra memurluk yapmamı bekliyordu. Ancak 'Ben okuyacağım, yatılılık imtihanına girerim.' dedim babama. Babam kabul etmedi: 'Ben devletten maaş alıyorum, babası annesi olmayan çocuklar girsin *leyli meccânî* imtihanına.' dedi.

Ben, beni okutamıyorsunuz diyerek ısrar ettim ve Hakkari' de imtihana girdim. 8-9 kişi ile birlikte sınavı ben de kazanmışım, Erzurum'a verildim, savaş yıllarıydı, değişik bir iklim oldukça soğuk. Okulda kalorifer yok, güzel modern bir bina ama imkanları kısıtlı. İki tane mikroskop var. Her öğrenci belki bir defa, iki defa üç-beş dakika kullanabilirdi. Ancak öğretmenler çok ilgili ve iyi öğretmenlerdi. Ders dışı saatlerde bize geri kaldığımız konularda dersler verirler, bizim öğrenmemiz için çok çaba sarf ederlerdi. Bu sayede okuldan her mezun olan öğrenci çok iyi birer meslek edindi. Son sınıfta 96 kişiydik, hepimiz yüksek tahsil yaptık. Mesela bizim sınıfta biz beş kişi Siyasal Bilimlerin imtihana girdik, beşimiz de kazandık. Aramızdan üçümüz vali olduk: Ömer Haliloğlu, Nejat Erdem ve ben. (İkisi bakan da oldu: birisi ben, diğeri de Nejat Erdem) bir tanemiz hariciyecisi oldu: Mehmet Turan, bir tanemiz de maliyecisi, hazine genel müdürü oldu.

Çok zor şartlarda okuduk. İki yıl çay içmedik. Kara mercimek çorbası içtik. Ekmek karne ile veriliyordu, epey sıkıntılar çektik. Fakat ortaokulu ve liseyi okuduğum o Erzurum'daki yıllar benim en mutlu yıllarımdı. Erzurum'da 1943'te ortaokulu 1946'da liseyi tamamladım. Aynı yıl üniversiteye girdim ve 1950'de üniversiteden mezun oldum."

Denizli'deki Okullar

"Valilik dönemimde çok büyük bir okullaşma kampanyası başlattım ve destek aramaya eli en sıkılardan başladım. Rahmetli Bekir Karakurt' a sen şimdi bu akşamki toplantıda *'bilmem kim* sıran geldi artık, sen de okul yaptır.' diye ortaya bir söz at dedim. Söz ettiğim toplantıdan üç beş gün sonra kahve içmeye davet ettim bazı iş adamlarını. Dediler ki; "Sayın valim işte şöyle böyle pamuklar, vergiler böyle şöyle," gibi mazeretler dile getirdiler. Ben de onlara 'Bak paran pulun var çok şükür, senden sonra varisler birbirine girer. Ama okul yaptığın zaman yüzlerce çocuk ben filanın okulundan mezun oldum der. Yani ismini bayrak taşır.' Bazıları yarısını ben yapsam sayın valim

dediler, o zaman senin adını vermem, o zaman ben yaptırırım, dedim. Fakat bazı işadamlarını şükranla ve takdirle ifade edeyim. Cafer Sadık Abaloğlu'na 'kahveni içmeye geliyorum' dedim. O anladı tabi niçin gideceğimi. Ben konuyu açınca 'Valim emrettiniz de yapmadık mı?' dedi ve okul yaptırdı. Ondan sonra Kazım Manasır, Akınlar, Demirerenler ile görüştüm. Pek çok sayıda ortaokul yapıldı, Denizli o tarihlerde orta öğretim kurum-

ları açısından Türkiye'de ilk beş arasına girdi. "

Pamukkale Üniversitesi Kuruluyor

Pamukkale Üniversitesi'nin kuruluşunda Münir Raif Güney'in büyük emeği olduğu tüm Denizli halkı tarafından bilinir ve takdirle anılır. Üniversitenin kuruluş öyküsünü Münir Raif Güney 'in ağzından dinliyoruz:

Cafer Sadık Abaloğlu İlkokulu açılış töreninde

29 Ekim 1973 Cumhuriyet Balosu, Kuru Motel
Fot: Cengiz Akhisar Arşivinden

**DENİZLİ İLİ
CUMHURİYETİN 50. YILI KUTLAMA PROGRAMI**
(26 Ekim 1973 — 30 Ekim 1973)

**BÖLÜM : I
ÖZET PROGRAM**

26 Ekim 1973 Cuma

- Saat :** Program konusu :
- 13.00 «ATATÜRK ANITINA ÇELENK KOYMA» Töreni.
13.30 Sanat Enstitüsünde, «CUMHURİYETİN 50. YILINDA DENİZLİ» sergisinin açılış töreni.
15.00 Gazi İlkokulunda, «ATATÜRK» ve «50. YIL YAYINLARI» Sergilerinin açılış töreni.
16.00 Kız Enstitüsünde «DENİZLİ GEZİCİ KÖY KADINLARI KURS-LARI» Sergisinin açılış töreni.
20.00 Kapalı Spor Salonunda, «HALK EĞİTİM GECESTİ» Eğlence Programı.

27 Ekim 1973 Cumartesi

- Saat :** Program konusu :
- 09.30 Hacı Halil Bektaş İlkokulunda, «ATTIL'DAN ATATÜRK'E 50 TÜRK BÜYÜĞÜ» ile «DENİZLİ'NİN YETİŞTİRDİĞİ ÖNEMLİ KİŞİLER» ve tarih boyunca kurulan «TÜRK DEVLETLERİNİN BAYRAKLARI» adlı üç serginin açılış töreni.
10.30 Hüriyet İlkokulunda, «50. YIL ŞİİR, KOMPOZİSYON, RESİM LE FOTOĞRAF SERGİSİ» nin açılış töreni ve ödüllerin dağılışı ile «PAMUKKALE FOTOĞRAF SERGİSİ» nin açılış töreni.
13.00 Acıpayam ve Tavas İlçelerinde çeşitli hizmet ve sergilerin açılış törenleri için II'den hareket.
14.00 Şehir Stadında, «ANTALYA—BURDUR» Cumhuriyet Kupası futbol karşılaşması.
16.00 Şehir Stadında, «KIBRIS—DENİZLİ» Cumhuriyet Kupası futbol karşılaşması.
21.00 Yeni Sinema'da, Devlet Konservatuarının «OPERA ve ŞAN KONSERTİ».

28 Ekim 1973 Pazar

- Saat :** Program konusu :
- 09.00 Şeker Bayramı kutlaması için, Valilik adına bir Heyetin; jandarma, Emniyet, Cezaevi, Devlet Hastanesi, Sigorta Hastanesi ve Yetiştirme Yurdu'na ziyareti.
10.30 TEKNİK LİSE Temel Atma Töreni (Kınıklı'da).
11.00 CUMHURİYET ORTAOKULU'nun hizmete açılış töreni.
12.00 CAFER SADIK ABALIOĞLU İLKOKULU'nun hizmete açılış töreni.
14.00 Kız Enstitüsünde, Şeker Bayramı dolayısıyla ailece bayramlaşma. (14.30'a kadar).
14.30 Spor Salonunda Spor ve Folklor gösterileri.
21.00 Yeni Sinema'da, KEMAN ve PİYANO RESİTALİ.

29 Ekim 1973 Pazartesi

- Saat :** Program konusu :
- 08.30 ATATÜRK ANITI'na çelenk koyma töreni.
09.00 VALİ SAYIN MÜNİR GÜNEY'in, Valilik Makamında tebrikleri kabulü.
09.30 Bayram töreni ile ilgili çeşitli faaliyetler (Konuşmalar, şiirler, geçit töreni).
20.00 Pamukkale Kuru Motel'de, «CUMHURİYET BALOSU», Orduvinde «TUGAY AİLE TOPLANTISI» ve Kapalı Spor Salonunda «HALK EĞLENCESTİ» Programı.

30 Ekim 1973 Salı

- Saat :** Program konusu :
- 09.30 «ATATÜRK ORMANI» tesisi ile, «DENİZLİ EGE FUARI» Levha ve Bayrak dikimi törenleri (Kayaköy'de).
11.30 «CUMHURİYET ORMANI» tesisi töreni. (Kaklık'ta)
14.30 «DENİZLİ DOĞUMEVİ BİNASI» nın hizmete açılış töreni.
15.30 «BORSA BİNASI» nin hizmete açılış töreni.
17.00 «GENÇLİKTEN ATATÜRK'E ŞÜKRAN ÇELENĞİ» töreni. (Anıt'ta)
20.30 Kapalı Spor Salonunda, «KIZ ENSTITÜSÜ DEFİLESİ».

"Artık bir yüksek okul, bir üniversite ihtiyacı belli oluyordu. Bir dernek kurduk, fahri başkanı vali naçizane ben oldum, başkan gibi ben her toplantıya başkanlık yapardım, merkezimiz de ticaret odası idi. Rahmetli İzzet Bey (Ergi), o derneğin başkanı idi. Üniversitenin kampüsünü vali olarak naçizane ben tahsis ettim, 800 ile 1000 dönüm arasında bir alan. Yanı başına da lise ve üniversite birbirinin ilminden yararlanır düşüncesiyle, Cumhuriyetin 50.yılında, bir teknik lise kururdum. Ondan sonra da benim zamanımda iki tane yüksek okul açıldı. Pamukkale Üniversitesinin ilk nüvesini teşkil edecek olan ve şu anki Tren Garı binasının bahçesine kurulan bir barakada Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesine bağlı olarak "Denizli Mühendislik Ön Lisans Okulu" açıldı. Okul daha sonraki yıllarda gelişerek Çamlık Kolejinin bulunduğu yerde Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi olarak faaliyet gösterdi. 1976 yılında ise Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi olarak eğitime devam etti. Eğitim Enstitüsü de "Denizli Eğitim Yüksek Okulu" olarak Dokuz Eylül Üniversitesine bağlandı. 1992 yılında Pamukkale Üniversitesi kurulunca bu iki kurum da PAÜ bünyesinde yer aldı.

Denizli için Önemli Bir Gereklik: Organize Sanayi Bölgesi

"Efendim tabi en büyük eserlerden biri organize sanayi bölgesi. Yurt dışındaki işçi vatandaşlarımız Denizliler özellikle, yer yurt arıyorlar yatırım yapacaklar kendi bölgelerine. Son çareyi bende buldular. Ben de tuttum birkaç jüri isim

tespit ettim Almanya'da. Mektuplar şu bu... Bir Emek Televizyon Fabrikası öyle kuruldu. Azim Cıvata da öyle kuruldu. Şirinköy'deki Şişecam da öyle kuruldu. Ama baktım bu böyle yürümez. Her biri ayrı yol, ayrı elektrik trafosu, ayrı su, güvenlik tedbiri yok, eğitim yok, derli toplu bir organize sanayi bölgesi şart oldu. O zaman Türkiye'de çok yeni organize sanayi bölgeleri. Ben bu fikri attım ortaya. Ama bizim sanayi odamız yok, Ege Bölgesine bağlıyız. Karakurt'a (Bekir) dedim: 'müstakil bir oda kuracağız, sen başkan olacaksın.' Önce itiraz etti, ancak sonradan kabul etti. Valinin başkanlığında; İl özel idare, Denizli Belediyesi, Sanayi Odası ile kuruldu. 8000 dekar olarak planlamıştım ben organize sanayiye, çok büyük bir potansiyel var çünkü Denizli'de. Ancak sonra yeri değiştirerek kapasiteyi üç bine düşürdüler. Ferudun Alpat zamanında naçizane benim adıma da orada bir caddeye verdiler."

Mülki İdarecilik Günleri

Gümüşhane, Kars ve Denizli'de valilik görevlerinde bulunan Münir Raif Güney, kentlerle ilgili önemli ayrıntıları aktarıyor:

"Valilik yaptığım yerlerde yükseköğrenim kuruluşlarında naçizane benim ayrıca bir çabam oldu. Gümüşhane; çok küçük bir şehir, Atatürk Üniversitesi ve Trabzon Teknik Üniversitesi rektörleri ile iş birliği yapılmasına ön ayak oldum. Rektörlere 'iki ışık arasında gölgede kalmışız, efendim bize ışık tutun dedim,

geldiler. Gümüşhane'nin meyveciliği ve madenleri üzerine rektör bey geldi konuşmalar yaptı.

Kars'ta iken de farklı girişimlerde bulundum. Kars'ta büyük bir hayvancılık potansiyeli vardır. Türkiye hayvan potansiyelinin %15'i burada bulunur; İki köyde mesela 5.000 baş montofon cinsi boğa vardır: Aşağı Boğat, Yukarı Boğat. Zabolat'da manuel çalışan bir yem fabrikası kurdum. Çıldır Barajı'nı başlattım, çimento Ruslardan alıyorduk ben de çimento fabrikası kurdum. Hükümet konağı, öğrenmen lisesi, halıcılık okulu pek çok şeyi o iki yıla sığdırdım."

Sonra Denizli...

Münir Raif Güney anlatıyor: "Benim hatıralarımda Denizli'nin ayrı bir yeri var. Vali olarak atandığımda Denizli 8 aydır Vali vekilliği ile yönetiliyordu. Şehre geldiğimde büyük bir törenle karşılandım. Yaptığım konuşmada eski yöneticeli yad ettim, çalışanları güvenimi belirttim. İlçe ilçe tüm vilayeti tanımaya çalıştım, sorunlarını ihtiyaçlarını tespit ettim. Ben baba memleketim de dahil olmak üzere hiçbir yerde beş sene kalmadım. Bir yerde uzun zaman görev yapabileme imkanı olunca etkilerinizi biçebiliyorsunuz. Denizli'ye geldiğim zaman özel idare memurlarına maaş veremiyordu. Göreve geldiğimde vali konağı eski bir Rum evi, şimdiki özel idare İşhanı'nın olduğu yer. Bahçesi falan 200 metrekare bir yer ve kamyon geçtiği zaman sallanıyor. Yerler muşamba onlar da yırtık, kalorifer

dairelerinden duman çıkıyor. Merdivenler ahşap böyle sallanıyor. Allah korusun bir yangın çıksa hiç birimiz kurtulamayız. Yatak odaları üst katta. Abidin Bey vardı bayındırlık müdürü, o üniversite mezunu, çok otoriter ve çok bilgili bir arkadaştı. Dedim Abidin Bey kontrol ettirelim de kontak falan olur, bu çok eski bir bina. Olur efendim, dedi. Elektrik mühendisi Osman Bey bakmaya geldi. İnceledikten sonra efendim bu evde oturulmaz, kauçuk kabloları fareler yemiştir, her an yangın çıkabilir, dedi. O dönemde özel idarenin boş lojmanı vardı, oraya taşındık. Ve ardından İstiklal'deki vali konağını inşa ettirdik. Otuz milyonluk projeden bahsediyorum, o zaman çok büyük para. Tasarruflarından dört milyon kadar sağladık, İller Bankası'ndan arkadaşım vardı, beş milyon da kredi, on milyona kaba inşaatı bitiriyor. Özel idare binası için sağdan soldan arsa aldık, binanın oturduğu yer 1.750 metrekare oldu ve 7 kat olarak yapıldı.

“Denizli Halkı Uyanıktır”

Denizli'deki çalışma günlerinden gururla ve özlemle söz eden Münir Raif Güney, aklında yer eden hatırlarını anlatıyor: “Mesela bizim genel meclisimiz vardı, beş yıl genel meclis olağan ve olağan üstü toplandı, meclisimizin içinde mimarlar, avukatlar, fabrikatörler, seçkin iş adamları vardı. Samimi söyleyeyim o zaman il genel meclisi toplantılarında çok daha seviyeli müzakereler yapılıyordu. Bir tarafta kiremit fabrikatörü, Rıza Gençoğlu, çok güzel bir hatip o. Öbür tarafta Gürgün Dayıoğlu avukat, halk partisinin

grubunun başkanı. Onlar konuşurlar konuşurlar, ben dinlerim. Kim söz istiyorsa veririm en sonuncu nokta da Denizli'nin menfaatleri şuradadır diye bir kanaate varırım ve karar! Ve yüzde doksan dokuz kararlar ittifakla çıkmıştır. Böyle bir havası var Denizli'nin, Bu benden kaynaklanıyor demeyeceğim Denizli halkının olgunluğu, meselelere sahip çıkması, o çok önemli! Bize her zaman destek ver yardımcı oldular.

(Soldan Sağa)

M. Ali Abalıoğlu, Münir Raif Güney, Süleyman İnan, Ercüment Erdem

Denizlili iş adamları birbirlerine hiçbir zaman köstek olmaz. Evet, tatlı bir rekabet vardır ama mani olmak, engellemek için değil, herkes kendi vadisinde basiretli davranmışsa çok ileriye götürmüştür her şeyi böyle.

Türkiye'de en çok israf edilen konulardan bir tanesi zamandır...

Münir Raif Güney “zaman” ın ülkemizde en çok israf edilen kaynak olduğunu düşünüyor. Özellikle mülki idarecilerin

bu konuda çok özensiz davrandıklarına dikkat çeken Güney, bakanlık yaptığı dönemlerde dahi her yere dakikası dakikasında geldiğini, Tüm meslek hayatı boyunca insanların zamanlarından çalmamak için çaba gösterdiğini belirtiyor.

Münir Raif Güney'den son sözler: “Hayat boyu ikinci adresiniz olsun. Ne demek ikinci adresiniz? Birinci adresiniz eviniz olacak, ama emekli olduktan sonra ikinci adresiniz olmalı mutlaka. Okul aile birliğinde görev yapın, danışmanlık yapın, efendim Kızılay'da çalışın. Benim gibi gelin ofrisinize; ofisim benim ikinci adresim. Orada yazıyorum mektuplarımı, arayanlar soranlar oluyor, bazen arkadaşlarım geliyor. Hiç tembel olmadım hayatım boyunca ama anılarımı yazmakta tembelim. İyi bir hafızam, iyi belgelerim var ama bir türlü bir araya getirip yazılarımı tamamlayamıyorum. Üç vilayeti yazdım Denizli, Eskişehir ve Trabzon. Çocukluk, öğrencilik, gençlik yıllarımı bir bölüm, mülki idare dönemimi ikinci bölüm, hükümet günlerimi üçüncü bölüm, emeklilik, iş bankası vs. günlerimi de dördüncü bölüm olarak ayırdım, yazmaya çalışıyorum. Sayıyorum bin sayfalık bir anı kitabı olur.”

Meslek hayatımda 15 yıl kesintisiz Valilik yaptım. Halkla yakın diyalog kurmak, gönül birlikteliği oluşturmak başarı için çok önemlidir. Yöneticilik bir sanattır ve onun için yöneticinin öncelikle kendisini yetiştirmesi gerekiyor.

“Denizli halkı ‘uyanık’tır. Denizli halkı meselelerine sahip ve olumlu bir hizmet gördüğü zaman yanınızda yer alır; destek olur, yardımcı olur. O manada uyanıktır.”

Beşoluk Çeşmesi - Acıpayam (Fot:Dr. Metin Vural)

Bir zamanlar su şehri olan

DENİZLİ'NİN ÇEŞMELERİNDEN

Birkaç damla su misali
BİR KAÇ MİSAL, BİR KAÇ HATIRA

Yazı ve Fotoğraflar:

Şerif KUTLUDAĞ

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Denizli'nin ve Batı Anadolu'nun en sevilen türkülerinden ve oyun havalarından birisi olan "Al yazmam dalda kaldı" türküsü nasıl ki, "Çay benim çeşme benim" diye başlar; günümüzdeki gibi suyun evlere borularla verilmesinin mümkün olmadığı çağlarda da hayat, ya su kaynaklarının bulunduğu yerlerde, ya suyun kendiliğinden gün yüzüne çıktığı pınar başlarında ya da cazibe dediğimiz suyun akışına bağlı olarak getirilmesi mümkün olan yerlere yapılan çeşmelerin etraflarında başlamıştır.

Adını, sırtını verdiği Karcı Dağ'ının eriyen buz gibi kar sularının yeryüzüne ya kendiliğinden, ya da az bir gayretle çıkıverdiği düzlüklerdeki pınarlarından, suların cazibeyle akıp geldiği yerlere kurulan çeşmelerinden, şehri bir kılcal damar gibi saran tertemiz sularının aktığı arklarının, çaylarının çokluğundan alan Denizli'miz aslında bir su şehridir. Yakın zamanlara kadar da sudan kaynaklanan bir kültür ve de suyla yaşanan bir hayat tarzına sahip olagelmıştır.

Bu tespiti ben söylemiyorum: daha 1402'de Anadolu'yu alan Timur'un Zafernâmesi'ni yazan Şerafeddin Yezdi burarlardan Tengüzlüg, Tonguzlug olarak söz etmiştir. Tengüzlügdeki Tengüz: Deniz anlamındadır.

1510'da Katip Çelebi Cihannüma adlı eserinde Denizli'den söz ederken "Kesret'ül enhar" yani suları çok gür anlamında bahsederek; bol sulu, bahçelik ve yemyeşil bir belde diye anlatır buraları.

1671-1672 yıllarında Denizli'ye gelen Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde "Ev-safı darı ma şehri Denizli" -Su şehri Denizli'nin vasıfları- başlıklı yazısında şöyle anlatır Denizli'yi: Etrafında binlerce akarsu, dere, pınar ve kaynak bulunmaktadır. Toprağı birkaç metre eşelesin su çıkar...

İlimiz ressamlarından rahmetli Cevdet Şemsioğlu "20. Yüzyıl Başlarında Denizli" kitabının 104-107 sayfaları arasında o günün Denizli'sindeki bütün çeşmelerin isimlerini ve bilgilerini verir bize. Ne yazık ki, bu çeşmeler varlıklarını günümüzde ya bilenlerin hafızasındaki yeriyile ya da sadece isimleriyle sürdürebilmektedirler.

Dr. Levent Kurgun 2002 tarihli "Denizli'de Yer Adları" adlı doktora tezinin 2. cilt 536. sayfasında Denizli'de 11.107 yer adından 933 tanesinin su adı kökenli olduğunu yazar.

Denizli'nin anlatılan bu tarihi vasfı 1950'lere kadar sürer gelir. Hüsnü Örneğin Denizli Belediye Başkanlığı döneminde şehre su şebekesi döşenerek evlere su verilmesiyle birlikte su şehri olan Denizli'de önce pınarlar ve çeşmeler birer birer ortadan kalkmaya başlar. Halk belediye suyuna itibar göstermeyince pınarların ve çeşmelerin kullanımdan kaldırılmasına da hız verilir. Zamanla açıktan akan çay ve deredeki sularıyla birlikte artezyen sularının da yer altına alınmasıyla bir zamanların su şehri olan Denizli'de neredeyse açıkta akan dere ve çay yanında pınar ve çeşme suları görülmez olur.

1671-1672 yıllarında Denizli'ye gelen Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde "Evsafı darı ma şehri Denizli" -Su şehri Denizli'nin vasıfları- başlıklı yazısında şöyle anlatır Denizli'yi: Etrafında binlerce akarsu, dere, pınar ve kaynak bulunmaktadır. Toprağı birkaç metre eşelesen su çıkar...

1. Cankurtaran Mesireliği-2013 2. Aydoğdu Çeşmesi-Tavas (Fot:Muhammet Kahraman) 2013 3. Yukarı Köyü Çeşmesi- Güney 4. Kayalık Camii Önü-Denizli 5. Aşağı Köyü Çeşmesi-Güney 6. Hacı Hüseyin Camii Çeşmesi -Güney 7. Kızılcaölük Çeşmelerinden 8. Billa Gerizli Pınarı Kitabesi -Tavas (1850) 9. Gazi İlköretimin Yanında Meydan Çeşmesi- Denizli 10. Uray Çeşmesi-Tavas (1938) 11. Kavaklı Çeşmesi-Kızılcaölük 12. Mazlum Babalim Çiftliği Çeşmesi Karataş Köyü-Denizli 13. Kızılcaölük -Tavas (1933) 14. Çatalçeşme -Denizli (fot:2013) 15. Saçak Çeşmesi- Güney 16. Buldan'dan bir çeşme (fot:Evliyazade Konağı)

Çeşmelerle ilgili bu çalışmayı yaparken bir kez daha fark ettik ki, artık Çatalçeşme misali birkaç çeşme ile bazı cami bahçelerinde kendiliğinden, sürekli olarak suları akan sembolik birkaç çeşme kalmıştır Denizli’de. İlçelere, kasaba ve köylere gittiğimizde ise hemen her beldede özgün yapılarıyla eski çeşme geleneğini yaşatan ve yansıtan, kimisinin suyu kesilmiş, taşları dağılmış, kimisinin de geçen zamana inat hâlen akışlarını sürdüren çeşme örnekleriyle karşılaştık. Gördüğümüz ve fotoğrafladığımız çeşmeleri de kendi içerisinde birkaç başlık altında gruplandırarak değerlendirdik.

Çeşme her şeyden önce işleyişi açısından pınardan farklıdır. Pınar, suyun çıktığı yerde oluşturulan su içme düzeyine iken; çeşme, uzaklardan cazibe dediğimiz kendiliğinden akışla ve borularla getirilen suyun insana ulaştırıldığı özel yapılardır.

Çeşm, Farsçada göz demektir. Demek ki, göz yaşlarının döküldüğü çeşme-göz’e istinaden, suyun akıtıldığı yerlere de çeşme denmiştir. Nitekim su gözü tabiri de dilimizin diğer bir ifade güzelliğidir.

Çeşme Denilende...

"İki gözüm iki çeşme" şarkı sözünü hatırlatırcasına tek kanaldan gelip çatallaşan iki gözden suyu akan, halen suyunu içenlerin, damacaneler ve çeşitli su kaplarıyla evlerine suyunu taşıdıkları ve severek içtikleri, sularının şırıltılarından aldığımız ilhamla şiirini yazdığımız Çatalçeşme’den başladık Denizli’nin çeşmelerini gezmeye, görmeye ve yazmaya...

Bir ikindi vakti Gazî İlkokulu’nun yanındaki, çocuk neşesiyle sarıp sarmalanmış olan meydan çeşmesine uğradı yolumuz.

Kayalık Cami yanındaki sade ve yeni çeşme selamladı önünden geçerken bizi.

Karahayit’taki bembeyaz kireç rengiyle gelinliği andıran köy çeşmesini aldık aramıza.

En çok Buldan’da Evliyazâde konağında çerçevesiz bir fotoğraf aldı götürdü başka dünyalara bizi. Buldan’ın hangi vadilerinde çekildiyse, ak ile karayı temsil eden koyunla keçinin kardeşçe aynı çeşmeden nasıl da su içebildiklerinin bir belgesiydi bu fotoğraf.

Buldan’da Çoban Çeşmesi adını koyduğumuz yılların yorgunu çeşme yanında eşeği üzerinde duran köylünün yorgunluğunun da bir belgesiydi karşımızda.

Denizli’den çıkınca önce Cankurtaran

Mesireliğine uğradı sıcak bir yaz günü yolumuz. Çınar ağaçları arasında serinleyen insanlar değil de sanki Honaz’ın zirvelerinden süzülüp gelen kar sularının açığa çıktığı çeşmenin sularıyla dersiniz siz de çeşmenin sularından içseydiniz.

Kızılcabölük kasabasında Hacı Ayşe Paralı Vakfı yazılı meydan çeşmesi de bir hanım zarafeti, sadeliği ve inceliğinde bekleyip durur meydanı.

Kızılcabölük’te Kavaklı Çeşmesi gürül gürül akan sularının yanında sade ve yeni giysiler misali fayans mavisıyla selamladı bizleri.

Yaylalara doğru yol alınca Yeşilyuva’da Dermancı Çeşmesi’nin bekçilik yaptığını gördük Yeşilyuva toprağında.

En çok da Beşoluk Çeşmesi şaşırttı bizi. Köyün ve köylünün coşkulu ve cömert gönlünün bir timsaliymişçesine, beş demir borudan bilmem ne zamanlardan beri harlayıp duran sularıyla "Bu dağlar bizden sorulur beyim!" der gibiydiler bizlere.

Tematik Çeşmeler

Acıpayam Mezarlık Çeşmesi, yapısıyla ölenlere gösterilen saygıyı temsil ediyor mezarlık girişinde.

Çal Ortaköy Mesireliği ise nice zamandır yöreye bekçilik yapan ulu çınarın can yoldaşı çeşmesiyle anlam ve zenginlik kazanmış Ortaköy’de.

Denizli merkez, Eski Gözler’de ise, taşındığı için evsiz, barksız kalmış insanın can yoldaşı çeşmesiyle anlam ve zenginlik kazanmış Ortaköy’de.

Kızılcabölük’te çeşmelerin çoğu yüz yıllardır yörenin temel ürünü olan tekstille göre biçimlenmiş besbelli. Hemen her çeşmenin önünde üç dört geniş yalak-ahar dokumaların ıslanması, bekletilmesi ve yıkanması amacına göre biçimlenmiş; hem de yörede çok bulunan mermer bloklar oyularak yapılmış bu yalaklar. Köleoğlu Hacı Hüseyin Çeşmesi ile Bekir Eşi Melek Enli hayrı olan Yukarı Çeşme bu durumun en güzel örneklerinden. Yukarı Çeşme, hem geleneksel yalakları hem antik kalıntı olan sütun ve sütun başlıkları hem de yeni zamanların malzemesi olan fayanslarıyla tam bir çoklu zamanlar zevki ve malzemesinin karma bir örneği.

Bir zamanlar adı efsaneleşen Vali Çeşmesi’nin eski Cankurtaran’a eş şekilde döküntüleri kalmış diyebiliriz şimdilerde. Şu anki ikizyollar yokken Denizli’den iti-

baren yılan gibi kıvrılan dar yollarından zorlukla çıkılan Cankurtaran rampasının sonunda insanları kucaklayan eski Cankurtaran tesislerinin, dalları göklere uzanan muhteşem çınar ve çam ağaçlarına rağmen, niçin boynu bükük ve kendi haline terkedildiğini anlayamamanın hüznüyle fotoğraflıyoruz Vali Çeşmesini: Üstelik hem yanı başındaki çok güzel ve bakımlı kamu tesisleri hem de hemen üst tarafında yer alan çok güzel düzenlenmiş olan mesirelik alana rağmen.

Denizli’de kulaktan kulağa aktarılan söylence şöyledir: Bir dönemin Denizli Valisi Halit Bey (1927-1932) tarafından yaptırılan, ulu çam ağaçlarının süslediği bu alan o günün şartlarında ulaşılması çok zor olan bir yermiş. Vali Hait Bey, şehirde aşırı alkol alan ve halka rahatsızlık verenleri bir faytona bindirtir Vali Çeşmesinin bulunduğu alana bıraktırmış. Kişi kendine geldiğinde yayan yapıldak bir şekilde döner gelmiş Denizli’ye...

Karataş Köyü’ne yukarılardan bakıp duran Bababalım (Ailesinin) Çiftliği’nde yer alan kuru çeşme, bir zamanlar orada yaşanan çok canlı bir hayatın sözcüsü olarak varlığını sürdürmeye devam ediyor.

Güney ilçesindeki üç çeşmenin hikâyesi ayrı bir ilginçlik taşıyor: Vaktiyle yörede varlıklı bir aile olan Yarcızadelerden Hacı Ahmet Ağa, bir damla suyu olmayan yöre için uzaklardan künklerle su getirtir. Suyun cazibeyle aktığı su yolu üzerine aralıklarla üç çeşme yaptırır. Halk bu üç çeşmeye Aşağı Çeşme, Orta Çeşme ve Yukarı Çeşme adlarını verir. Zamanla bu çeşmelerden ikisi etrafında köy oluşur. Bu iki köy de adını etrafında kurulduğu çeşmelerden alır: Aşağıçeşme köyü ve Ortaçeşme köyü... Yıllar yılı yörenin susuzluğuna çare olan bu çeşmeler de 1980’ li yıllardan sonra, yörede derin kuyu yöntemiyle çıkarılan sularla, kaynaklardan taşınan sularla iltifat görmez olur, suları kurur. Şimdilerde varlıklarıyla zamanın tanığı olarak yine de üç çeşme olarak bekleyip dururlar.

Tarih Kokan Çeşmeler

Bu başlık altında yer alan çeşmeler içerisinde kitabelerine göre en eski tarihli çeşme Güney Merkez Yağcılar Mahallesinde Hacı Hüseyin (Hacıssün) Camisi’nin önünde yer alan Hacı Hüseyin(Hacıssün) Çeşmesi’dir: İnşası; Hicri-1188 Miladi-1774, tamiri; 1933’tür.

Yine Güney’deki, çocukluğumuzda testiyle, tenekeyle sularını taşıya taşıya bitiremediğimiz çok özel yapısıyla bir başka tarihi çeşmenin, Halil Ağa(Hallâaa)

Çeşmesi'nin ne yazık ki 1960'lı yıllarda çekilmiş bir fotoğrafı kalmıştır bugünle- re. Hâlâ aynı gürlükte akan suyu ise çok basit bir yapının demir borusundan sürdürmektedir zamana karşı akışını.

Tavas Bağlar Mesireliğini takip eden üzüm bağlarının arasında yer alan Billa Gerizi Pınarı'ndan günümüze tuğ- ladan yapılan sembolik bir çeşmede yer alan kitabedeki tarihe göre Billa Gerizi Çeşmesi Hicri: 1268= miladi 1852'de yapılmıştır.

Tavas merkezde yer alan bir diğer tarihin kokusunu taşıyan çeşme ise Uray Çeşmesidir. Urayı;dilde sadeleşme, öz- leştirme ya da öz Türkçecilik dediğimiz akımın uygulandığı yıllarda belediye kar- şılığı önerilmiş bir kelimedir. O yıllarda belediyelik olan yerlerde Uray Çeşme- si adına yer verilmiştir.Tavas'taki Uray Çeşmesi boydan boya kireçle badana edildiğinden üzerinde yazan "URAY ÇEŞ- MESİ 1938" yazısını, çeşmenin önünde durup da bakmazsanız görmeniz ve oku- manız mümkün değildir.

Kızılcabölük merkezinde yer alan ve günümüze kadar sağlam yapısıyla gelebilen bir diğer çeşme olan Yunus Çeşmesinin kitabesindeki tarih: 25 Eylül 1933'tür.

Denizli Kaleiçi Çarşısı'nın adını aldı- ğı Dörtçeşme Denizli'de tarih kokan, ta- rihini tespit edemediğimiz nadir çeşme- lerden birisidir. Muratdede Mahallesine dahil olan Dörtçeşme Camisi'nin hemen bitişiğinde halen sade ve mütevazı ha- liyle hem Dörtçeşme adıyla namını hem de dört çeşmeden üçüyle de olsa akışını sürdürmektedir.

Yeni Arayışların ve Millî Duyuşların Çeşmeleri

Çukur-Gökpınar Mahallesinde, gürül gü- rül akan bir köy çeşmesi üzerinde bir kitabe gibi rengiyle, ay yıldızıyla bayra- ğımız selamlar geleni geçeni, suyundan içeni içmeyen. Bu haliyle köy çeşmesine bir başka saygınlık ve değer kazandırır bayrağımız. Bu haliyle sanki daha sonra karşılaşacağımız benzeri çeşmelerin ha- bercisi gibidir Çukur-Gökpınar Mahallesi- nin çeşmesi.

Çukur-Gökpınar'da bir ay yıldız işle- meli anıt çeşme de "Ahmet Selahattin ve eşi hayratıdır. 24.11.2005 Tetik" imza- sıyla selamlar geleni geçeni.

Cankurtaran Mesireliğine giriş- te solda yer alan "Hacı İbrahim ve Hacı Yeter Tunç Çeşmesi" imzalı çeşme kai- desine nizâmî ölçülerle yapılmış olan ay yıldızlı al bayrağımızın resmiyle çeşme

17. Gökpınar Mahallesi-Cankurtaran 18. Gökpınar Mahallesi-Cankurtaran 19. Mestenağa Camii Şadırvan Çeşmesi - Tavas 20 Kazıkbeli Antalya Yolu Kenarı 21. Atatürk Çeşmesi Kelekçi-Gireniz (Fot:Mustafa Ünal) 22. Çoban Çeşmesi Buldan

daha da bir anıt kimliğine bürünür.

Kazıkbeline doğru tırmanırken yo- lun sağında: "Hacı Ali Çoban Eşi Mevlude Çoban Hayratıdır. Selime Tetik 2006" yazan bir anıt çeşme selamlar her daim yolcuları:

Tavas ilçe meydanında Mestenağa Camisi önüne 2012'de yaptırılan Şadırvan Çeşmesi'yle kadim medeniyetlerin ifadesi olan kadim şehirlerin bir mimari özelliği, bir yüzük kaşı misali, taşınmaya çalışılmış ilçe meydanına. Devamında da yine Tavas'ta Bağlar Mesireliği'nde yöre taşlarıyla bir Taş Çeşme yaptırılmış doğaya saygı ve doğallığın misali olarak.

Tavas Çağışan kasabası camisinin bahçesinde yer alan Şadırvan Cami de Denizli'deki gibi büyük şehir soluğunun kasabalara kadar taşınmaya çalışıldığı- nın bir ifadesidir.

Kızılcabölük'te yer alan meydan çeşmelerinden birisi, yapı yönüyle dün ile bugünü birleştirirken, duvarına kitabe yerine yazılmış olan: "Demirci Çeşmesi. Mehmet oğlu 1976 doğumlu Şehit Halil İbrahim Türküstün Hayrıdır. Afiyet Olsun" yazısı ve Mehmetçik giysisiyle yer alan Halil İbrahim Türküstün, bir kere daha bizim insanımızın gönülünde yatan insanî sevgilerin beyanı olarak karşımızda durur.

Kaleiçi Dörtçeşme Kapısı yanında yer alan ulu çınarın dibindeki Şadırvan çeşme, üzerindeki tuğrası ve motifleriyle tarihin soluklarını hissettirir hem gelen geçene hem de suyundan içene.

Acıpayam Kelekçi Gireniz'de bulu- nan Atatürk Çeşmesi, köyün sadeliği içe- risinde bizim sade insanımızın gönlünde yatan katıksız Atatürk sevgisinin bir yan-

ÇATALÇEŞMEDE SULAR SÖYLEŞİR HÂLÂ...

*Su sesleri dillendirir hâlâ
Şiir tadı hatıralarını
Çatalçeşme'de Denizli'nin...
"Horozu, tozu, kızı!"
zamanlarından beri
Suyunu içmemiş var mı ki
Çatalçeşme'nin...
Hâlâ eski zaman Denizli'sini aramaz
mıyız,
Mısralarında Bedri Rahmi'nin!..*

*Hayâlini bile hayâl eder dururuz
Duvarlarında hanımeller sarkan
Kimisi safran sarısı,
Kimisi çivit mavisi avlulu evlerin...
O evler ki birer minyatürükten eski
devirlerin,
Gıcım gıcım gıcıl原因an telli kavaklar
Bekçisiyken mahalle mahalle göklerin,
Kara incirlere karışırken kara dutlar,
Saltanatı varmış türlü türlü eriklerin...
Yediveren gülleri "Hoş geldin!"e
dururken*

*Bahçe kapılarının üzerinde;
Fesleğenler, cam güzelleri,
Begonyalar bakışlırlarmış
pencerelerde...
Kapı kapı teklifsizce mahalle gezen
arıklar...
Bir tatlı hatıradır ki söylenceler,
Abdest almış ak sakallı ihtiyârlar
sularından arıkların.
Hey gidinin Denizli'si hey...
Zeybek duruşlu dağların,
Yerli yerinde durur da halen;
Kaybolan yeşilin hüznünü dinler,
Su sesinde Çatalçeşme'nin...
Sanırsınız ki geçmiş zamanların
Huzurunu içmek içindir bunca
müşterisi Çatalçeşme'nin...*

*Su sesleri dillendirir hâlâ
Şiir tadı hatıralarını
Çatalçeşme'de Denizli'nin...*

Şerif KUTLUDAĞ

sımasıdır aslında. Kim yaptırmıştır, ne zaman nasıl yaptırılmıştır bilinmez. Bilinen bir şey varsa Atatürk'ün "Köylü milletin efendisidir!" sözünü sanki doğrularcasına efendice bir niyet güzelliğidir sergilenen.

Tavas Aydoğdu-Abaz köyünde yer alan kireç beyazına boyandığı için pırl pırl gözüken köy çeşmesi, diyebiliriz ki aynı türdeki çeşmeler arasında belki de en estetik olanıdır. Her yerde görülebilecek önü yalاکlı çeşmeyi özgün kılan ise, çeşmenin alınlığındaki damga türündeki nakışlar ve işlemlerin üzerinde yer alan yıldız ile iki taraflı simetrik hilâlden oluşan bayrak tablosudur.

Denizi Çamlık Mesireliğın yolu üzerinde yer alan, "Murad Dede Çeşmesi" anıt düşüncesiyle yapılmış olan bir çeşmedir ki, çeşme alınlığının iki yanında iki ay yıldız vardır. Çeşmenin göğüslüğünde

Anadolu Selçuklu Devletinin arması olan çift başlı kartal yer almaktadır. Çeşmenin yanlarında da Selçuklu yıldızı yer almaktadır.

Denizli çeşmelerine baktığımızda bu bağlamda: Denizli merkezde bir zamanlar çok sayıda çeşme ve pınar varken günümüzde bunların kalmadığını, kalanların da sembolik olduğunu görebiliriz.

Kızılcabölük ve Buldan gibi dokumacı olan yerlerimizde çeşmelerin aynı zamanda dokumaya uygun işlevde yapıldığı, yalak-aharların dokuma yıkama amaçlı olduğunu görürüz. Köy ve çoban hayatının baskın olduğu yerlerde yalak-aharların hayvanların su içesi de düşünülerek geniş yapıldığı görülür.

Tarih boyunca insanımızın su hayırına yönelik tavrının Denizli yöresinde de yaygın olarak hayat bulunduğunu görürüz.

Çeşme yaptırmayı, su getirmeyi hayırların en büyüklerinden bilmek gibi bir anlayışı görürüz. Nitekim tarih kokulu çeşmelerin kitabelerinden bunu anlarız. Bir de kitabeler çok sade olup, övünme ve gururlanma gibi bir durum söz konusu değildir.

Denizli'de çeşmeler konusunda dikkat çeken hususlardan birisi de gerek mimarisi gerekse üzerine işlenen motifleri ve figürleriyle yeni arayışların buna bağlı olarak da millî duyguların öne çıkıyor olmasıdır. Özellikle Türk bayrağının en belirgin özelliği olan ay yıldızın çeşmelere işlenmesi, bazen de bayrak rengine boyanarak bir bayrak tablosunun oluşturulmuş olması Denizli yöresinde insanımızın devletine bağlılığı, milletine olan sevgisinin çok anlamlı bir tezahürü ve bayrakta ifadesini bulan millî değerlerine bağlılığının da somut bir ifadesidir.

Yazı ve röportaj:
Özge Altınoklu

Ressam YALÇIN GÖKÇEBAĞ

Resimlerindeki içtenlik ve sıcaklık bizi kendine çekiyor. Çünkü onda "biz'den bir şeyler var. Belki çocukluğumuz, anılarımız; belki hiç gitmediğimiz yerlerin özlemi. Huzur, dinginlik ve neşe...

Denizli'de doğup büyümüş, sonrasında ise Türkiye'nin en seçkin ressamlarından olmuş, uluslararası alanda ise bizim göğsümüzü kabartan değerli ressamımız ile yaptığımız

keyifli sohbette Denizli'nin sokaklarında, sanatının ayrıntılarında keyifli bir yolculuğa çıktık.

Çocukluğu ve Ailesi

Yalçın Gökçebağ, 11 Şubat 1944 yılında Çal Demirciköy'de dünyaya gelir. Baba tarafı Ortaköylüdür. Dedesi, o zamanlar Çal'da öşür işleri yapan Şakir Ağa, çok zengin, çok tanınan bir zattır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte öşür işi kalkınca aile *fakr-u zaruret* içine düşer.

Böyle bir durumda babası hem okumak hem aileyi geçindirmek durumunda kalır, Çal'ın çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptıktan sonra gezici öğretmen olur. Ve Ortaköy'e gelir, Yalçın Gökçebağ burada doğar. Doğduğu evi yıllar sonra üniversite tez çalışması bahanesiyle gidip görür. Taştan yapılmış, iki katlı, toprak damlı bu evde komşuluk yaptıkları, onu sırtında gezdiren hanımla bile tanışır.

Nasıl oldu bu ziyaret?

Üniversitede okurken Çal'da Heybecik, Torbacık diye bir tez hazırlamıştım. Onun için bizim köye gittim. Heybecik; yöresel heybe dokuması süsüdür. Torbacık; tuz torbasıdır (çobanlar yanlarına alsın diye çeşitli büyüklüklerde yaparlar). O dönem-

de tezimde işlediğim heybe desenlerinden bazıları özgün olmaları nedeniyle benim literatüre kazandırdığım yeni desenler oldu. Ben de bunu bir üniversite hocamın konuya dikkat çekmesi ile fark ettim.

Nasıl bir çocukluk geçirdiniz, Çal nasıldı o yıllarda bize biraz anlatır mısınız?

Benim dedemin Ortaköy'de çok güzel bir evi var. Çok süslü bir konak. Toz cumbası var. (Kapısından deve yükü girebilsin diye, oranın altı buğday ambarıdır.) Üstünde dört oda var. Konak, damla tavanı olan süslü bir tavan, yan odalar da öyle. Ortaköy çok güzel bir köydü. Çal yeşildir. Ama kıraç gibi görünür. Çal çekirdeksiz üzümü Osmanlı döneminden beri meşhurdur. Bizim köy, sulu bir köydü. Kocapınar diye bir çeşmesi vardı meydana. Kadınlar çamaşır yıkarlardı. Önünde devasa boyutta tarihi çınarlar vardı. Biraz daha ilerisinde şimdiye kadar hiç görmediğim bir çatı özelliği olan bir cami vardı. Ama biz maalesef geçmişimizin güzelliklerini koruyamıyoruz. Pınarlar kendiliğinden yer altına geçti. Su dağıtımına gitti, şimdi oraya kahve yapılmış. Çok tarihi bir ilkokulu vardır, o da metruh bir şekilde duruyor şu an. Akkent'te okuduğum ilkokul da yıkılmış, çok güzel bir ilkokulu vardı, bakım yaparak bugüne taşınabilir ama yapılmıyor maalesef.

Bir de Çal'ın Pazarı meşhur o dönemde..

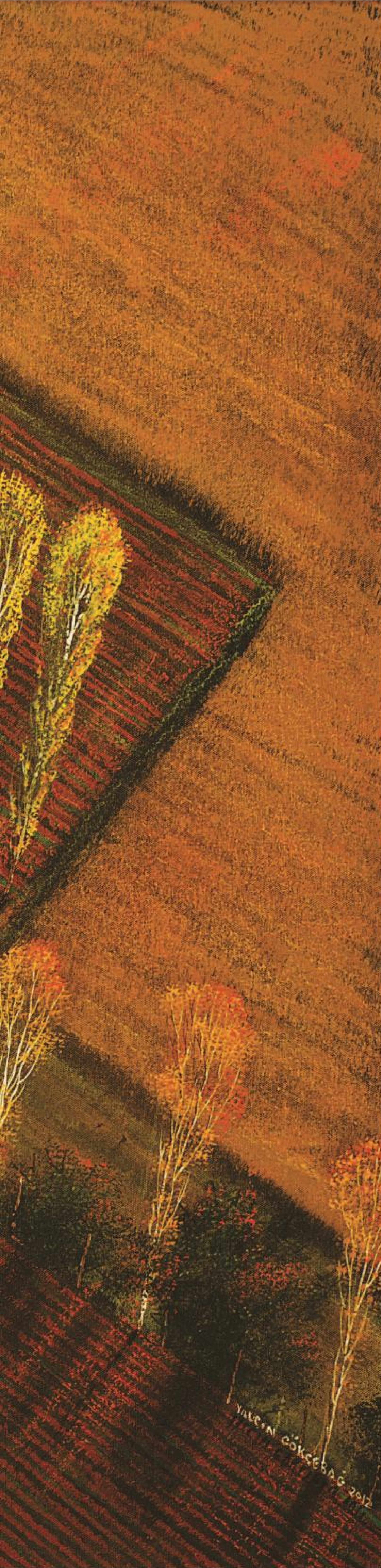
Bizim köy Çal'ın merkezine 4-5 km'dir. Akkent de öyledir. Baktığın zaman Çal'ı görürsün. Çal Pazarı çok meşhurdu o dönemde evet. Eşekle, at arabasıyla pazartesileri Çal Pazarına giderdi herkes. Akşam pazarlardan dönenleri resimlerimde çok işledim, bilinçaltıma çok işlemiş, bende yer etmiş. Kimi mal satmaya giderdi pazara, kimi dostlarıyla buluşmaya, oturup görüşmeye. Roma ve İyonya döneminden beri pazar yerleri böyle bir görev üstlenmiştir zaten.

Ben orada yaşadığım dönemde tamamen o köy yaşamına entegre olmuştum. Köy çocuğu olarak yetiştim. Ektim, biçtim, kağınlara bindim, at arabalarına bindik. Vasıta yoktu. Tozun, toprağın, tezekerin içinde. Akkent'te su yoktu, göl vardı, koca göl, köyün ortasında. Kuyular vardı, biz kuyulardan da su içerdik. Hayvanlar su içerken gölden biz de içerdik. Sık sık tifo aşısı olurduk. Rahmetli babam öğretmendi, aynı zamanda cami hocasıydı. Çok medeni biriydi babam. Üç kardeşlik, birimiz şimdi rahmetli oldu.

Resimlerinizde hep köy manzaralarına rastlıyoruz. Bu manzaralar Çal'dan mı?

Evet. Akkent'teki benim o çocukluk anılarım, oyunlar, düğünler beni inanılmaz etkilemiş ki bütün gelenekleriyle onların resimlerini yaptım. Mesela düğün geleneği çok önemliydi o dönemde. Düğünler bir hafta önce başlardı. İlk olarak, o dönemler davetiye olmadığı için, oku denilen leblebi şekerleri yollarırdı tüm davetlilere, külah şeklinde kağıdın içine leblebi şekerleri konurdu. Bu demektir ki düğüne davetlisin. Düğün başladığı zaman kız evi ve oğlan evine Türk bayrağı asılır. Büyük kazanlarda keşkekler, yemekler yapılır. Köyün aşçı teyzeleri vardır, onların işi böyle düğünden düğüne yemek yapmaktır. Birkaç gün yufka açılır. Mesela düğünlerde bizde, o zamanlar klarnet, trampet, davul çalınırdı, zurna alışkanlığı yoktu. Dükkan önlerinde, meydanlarda çalgıcılar sandalyeye oturur, çalgı çalarlardı. Orada bütün köylüler oturur yahut zeybek oynarlardı(daire şeklinde), müthiş güzel bir görüntü idi. Bu enstrümanların resimlerinden de hep yaptım. Düğün, bir köyü ayağa kaldırırdı. Genç kızlar damların üzerinde eğleşir, erkekler aşağıda, herkes şıkır şıkır giyinir. Gençler bu esnada görebildikleri kadar birbirlerini görür, beğenirler. Düğünler, insanların birbirleriyle görüşebildikleri sosyal bir faaliyetti. Akşamları meşaleler çıkarılır. Bu arada at yarışları yapılır, cirit oynanır, cirit farklı şekilde oynanır bizim oralarda, çok medeni bir cirit. Atlılar dört-beş metre yüksekliğinde iki direği beş metre aralıklarla dikerler, araya bir ip geçerler, ipe yağlık denilen mendil bağlarlar, rengarenk. Süvarinin yapması gereken elindeki 75 santimetrelik cirit sopasıyla(oklavanın biraz daha kalını) atla koşturacak, direğinin arasına geçecek, zıplayarak sopayı geçirirse oradan bir yağlık alma hakkını kazanacak. Bu hakkı kazandığında ise yine zor bir şekilde ödüle kavuşulurdu. Kazanılan yağlığı almak için kişi atın üstünde ayağa kalkar, yağlığı çözerdi. İnanılmaz ama, onca mendil biterdi... Yarışmada en fazla mendil kazanan gence kız evi bir tepsi baklava verirdi. Kazanan atın yanaklarına yağlıkların hepsi bağlanırdı. Yarışa katılan tüm atlılar koşarak uzaklaşır köyden, bir tepenin arkasında baklavaları yerlerdi. Ayrıca at yarışı yapılırdı. Mesafe belirlenirdi. Yarışacakların adları yazdırılır. Birinci gelene para ödülü verirdi düğün sahibi. Eğer ailenin halı vakti yerinde ise bir de yöresel yağlı güreşler yapılırdı. Güreşçi getirilirdi çevreden. İşte bu pek çok etkinlikle düğünler yapılırdı.

İlkokulu Akkent'te okudunuz, sonrasında Isparta Gönen İlk Öğretmen Okulu'na sınavla kabul edildiniz. Bu okula gitmek fikri nasıl ortaya çıktı?

Babam Tahir Gökçebağ çok değerli bir öğretmendi. O zamanlar köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek üzere pek çok öğrenciyi sınava hazırlamış ve kazanmalarını sağlamıştı. Babamın isteğiyle bu okulun sınavına girdim. O dönemde Gönen Köy Enstitüsü idi okulumuz, sonradan adı değişti ama gelenek aynı kaldı.

Gönen'deki hocalarımız çok kıymetli idi, köy enstitüsü geleneği ile bizi yetiştirdiler. Okul döner sermaye ile çalışırdı, yatılı idi, bütün ihtiyacını kendi giderirdi. Buna bina yapımı gibi bir iş bile dahil. Mesela bizler hepimiz duvar yapımından anlarız, marangozluktan anlarız. Bize arıcılık bile öğrettiler. Tavukçuluk dersimiz vardı. Ziraat dersimiz vardı. Isparta'da olması sebebiyle gül yetiştiriciliği çok önemliydi, gül bahçelerimiz vardı, burada gül yetiştirilirdi. Aynı zamanda okulda hayvancılık da yapılırdı, oradan elde edilen süt, yoğurt öğrencilere yedirilirdi. Yani kendi kendisine döndürülen bir sistem vardı. Okulda dört önemli dersimiz vardı: Resim, müzik, beden eğitimi, tarım. Günümüzde hiç dikkate alınmayan dersler bizim okulda çok önemli idi. Öteki dersleri zaten biz hallederdik, bu dört önemli derisi iyi yapmak önemliydi, böyle bir okulda okuduk. Bizim resim öğretmenlerimiz çok çalışkan, idealist, fedakar insanlardı, babamız annemiz gibilerdi. Ben 11 yaşında anne babadan ayrılıp yatılı okula geldim. Çok zor duygulardı. Kimimiz ağlardık, kimimiz uyum sağlayamazdık. Ama belli bir süre sonra o disipline girerdik. Okulda hiç boş vaktimiz yoktu. Mesela bahar sabahları kalkıp gül toplardık erkenden. Ders dışında hep işimiz vardı, meşguliyetimiz çoktu. Resim ve müzikten yetenekli bazı gençleri hocalarımız o alana yönlendirirdi. Ben müziğe ilgiliydim, ama müzik öğretmenimizle ufak bir geçimsizliğimiz oldu. Türk müziği çalınmazdı okulda, kemanla çalınması yasaktı, ben de bir gün kemanla türkü çalınca hoca benim kulaklarımı çekti. Sonra küstük birbirimizle. O zamanlar resim de yapıyorum. Resim hocası yaptığım resimleri çok beğenince beni bu sefer resim yapmaya yönlendirdi. Bana, arkadaşların gül toplarken sen resim yap, dedi. Bu durum büyük bir ödülüm benim için. Okuldaki üçüncü senemin sonunda beni Çapa Resim Semineri (İstanbul Çapa İlköğretim Okuluna) yolladı. Burası ülkenin her bir yanından yetenekli öğrencilerin seçilip geldiği bir okuldu. Okul kendisi yaptığı sınavla öğrenci alırdı, senede sadece 15 kişi alırdı. Biz dört arkadaş ikisi resim, ikisi müzik

sınavına girmek üzere yola çıktık. Sınavı ben kazandım ama diğerleri kazanamadı. Maalesef çok üzüldük. Benim resimle ilgili yaşamım hocamın yönlendirmesi sayesinde başladı diyebiliriz.

Çapa'nın sınavını kazandınız, ve bu defa da İstanbul günleri başladı, o yıllar nasıldı?

Çapa benim hayatımın önemli bir dönemeci. Orada çok değerli hocalarım oldu. Bunların başında İstiklal Marşımızı besteleyen Osman Zeki Üngör'ün oğlu Ekrem Zekü Üngör. Ayrıca Halil Bedi Yönetken gibi, Sadi Yaver Ataman gibi dev isimlerden hocalarım oldu. Müziğe ilgimi orada da bırakmadım. Trompet çalmayı öğrendim. Bu arada Sadi Yaver Ataman hocanın kızı Güvenay' la çok güzel bir koro kurduk. (Sınıf ork.) Yeni Kapı'da uvertüre sahneye çıktık bir grupla para kazanmak için. Ben bağlama çalardım. Mustafa Hisarlı vardır çok ünlü halk müziğinde, onlarla beraber çaldık sahnelerde.

Resimde esas çok önemli iki hocamız vardı. Birisi Malik Aksel, diğeri İlhami Demirci. Çok önemli isimler. Malik Aksel çok sakin, ince sesli, çok kibar bir kimseydi. Biz onu o yönüyle hatırlıyoruz. Çok iyi bir ressam, çok iyi bir gözlemci, çok iyi suluboya çalışırdı. Ressamlığının yanı sıra hocalığı da çok iyiydi. İlhami Demirci ise çok atak, çok agresif, heyecanlı bir hocaydı. İkisi birbirini dengelerdi. Hatta bize bir ödev verdi bir gün İlhami Demirci. Bir yaptım beğenmedi, bir daha yaptım beğenmedi. Ben de gittim dedim ki: Hocam ben bunu yapamayacağım. O da bana dedi ki "Sana şimdi bir dayak atarım, yıkıl karşımdan, git yap gel resmi." Ben yine yaptım, ve beğendi. Gördün mü sıkışınca yapabiliyorsun dedi. İstanbul'da bu hocalarla çok iyi deneyimlerim oldu. 1960'lı yıllarda ihtilali yaşadık, Beyazıt'taydı okulumuz. Küçük yaşlarda olduğumuz için fazla olaylara karışmadık, genelde izledik. Katıldığımız yürüyüşlerde de dağıtıldık. Okulumuz seçkin bir okuldu. Türkiye'deki seçkin ressamların mezun olduğu bir okul.

Denizli'nin bir köyünden çıkıp Isparta'ya yatılı okula, oradan da İstanbul'a gittiniz. Hayatınız oldukça değişti, bu esnada aile Denizli'de. O dönemi biraz anlatır mısınız?

Evimiz tipik Denizli evlerindendi. 40-50 dönüm bir arazi içinde iki inek, tavuk, koyun besledik. Yan komşumuz dayım da manda beslerdi. Yazları burada 4 ay

kalırdım. Hayvan güderdim. Doğa ile iç içe yaşamın getirdiği bir ayrıcalık vardı. Çal'da da Denizli'de de üzüm bağlarımız vardı. Aynı Roma'dakiler gibi bir küçük bahçemiz vardı. Burası adeta bir cennetti. Badem ağaçları, ceviz ağaçları, nar vardı. Yanından küçücük bir su akardı pırlı pırlı. Bağda üzüm olduğu zaman ben ve köpeğim "Fino" ikimiz bağımızı beklerdik. Çardak kurulurdu. Aslında bu işi hiç sevmezdim ama mecbur beklerdik.

Benim anne tarafım İlbadılı'dır. Anneler ta İyonya döneminden beri bu topraklarda yaşayan bir aile. Buranın yerlisi. Konuşmaları tamamen "Denizlice". Denizli'nin içinde de teyzemler otururdu, eski belediye başkanlarından Hüsnu Örnek'in oğluydu eniştem.

Anneannem hayvancılıktan elde ettiği gelire beş çocuğunun hepsini yetiştirdi, süt satarak. Bağdan yetişen üzümleri de Perşembe günleri Denizli'de kurulan büyük pazarda satarlardık. Çok utanmıştım ilk zamanlar pazarda mal satmaya, ama sonra alıştım. O zamanlar bağıra çağıra malını satmaya çalışmak yoktu. Müşteri gelir adını, babanın kim olduğunu sorar alırdı. Bir arkadaşım beni görürse diye çok korkardım.

Hatta bir arkadaşım da Venüs sinemasında yer gösterir para kazanırdı. Bir gün illa sen de gel, dedi. Hem film izler bedava, hem de yer gösterir para kazanırız, dedi. Babama söyledim izin vermedi.

Köyde susam, buğday, mısır yetiştirirdik. Harman döverdük. Köy yerinde olunca meslek ne olursa olsun bunlar yine de yapılıyordu. Çünkü arazin var, yapmak zorundasın. Köylüler o zamanlar arazilerini canlı organizma gibi varsayıyorlar, ille de yaşatmak zorundasın. Eğer bakılmazsa acırlardı, üzümlerdi. Ben böyle bir çocukluk yaşamından İstanbul Çapa'ya gittim.

Babamın tayini bu esnada Denizli'nin içine çıktı. Hatipoğlu Mahallesinde babam Kahramanlar İlkokulu'nda öğretmenlik yaptı. Evi kendimiz yaptık. Eski bir ev almıştık, ayrıca mutfak yaptık. Baktık olacak gibi değil, evin arkasındaki araziye yeni bir ev yaptık. Ve o evi ben yaptım, köy enstitüsünde öğrendiklerimle. Ayrıca Hakkı Usta diye hiç adını unutmadığım bir ustamız vardı. Babam, Yalçın'ım bugün ekmek tutamadım, sen yardım et derdi. Ben harç karardım, onlar tuğlayı taşı arabayla yıkar giderdi, ben onları içeri taşırdım akşama kadar. Ben o zamanlar ergenlik çağındaydım

tabi biraz utanırdım ya arkadaşlarım görürse diye. Hiçbir zaman yaptığım işleri arkadaşlarıma belli etmedim.

Evimiz kendimize göre çok güzel oldu. O zaman o çok sevdiğim arkadaşlarımla Doktorlar Caddesi Delikliçinar arası yürür piyasa yapardık. Denizli yaşamı benim için yazları olurdu. Isparta'da iken Köy Enstitüsü'nde okurken çevremdeki gençler Denizli Lisesinde okuduğu için ben biraz tedirgin hissediyordum kendimi. Çünkü onlar şehir çocuğu ben köy çocuğuydum, beni aralarına almazlar diye çekinirdim. Ama ben ne zaman ki İstanbul'a Çapa'ya gittim, benim havam değişti. Onlar artık ben İstanbul'da okuduğum için ilgi duyuyorlardı. Lacivert ceket, gri pantolon, mavi kazak, pek havalıydım. Onun için de birden bire benim statüm değişti.

Çapa'yı bitirdikten sonra üniversite yılları başlıyor...

Çapa'nın kuruluş nedeni ilkokullarda resim ve müzik derslerine girecek öğretmenler yetiştirmek. Yetiştirdiğimiz çocuklar da diğer çocukları yetiştirsün düşüncesi var.

Ben Gazi'yi ilk girdiğim sınavda kazanamadım. Denizli'nin Şirinköy köyünde

bir yıllık öğretmenlik yaptım. Emin Bey diye bir okul müdürümüz vardı. Sınıf öğretmeniydim. Aritmetik, Geometri, Türkçe derslerini veremezdim, zorluk çekerdim. Bir gün dedim ki, benim aritmetiklere siz girseniz, ben de sizin resim müzik bedene girsem. Alan memnun satacaktı. Bu sıralarda henüz 18 yaşındayım.

İkinci sene Gazi Eğitim Resim Bölümünü kazandım. O benim için büyük bir idealdi. Biz o zaman kişilik mücadelesi verirdik. Şimdiki gibi psikologlar yoktu. Gençliğimizin en problemlili zamanını kendimiz çözmek zorundaydık. Ne hoca, ne aile seni anlardı. Ama ben o zamanlar yazı yazardım. O zamanlar insanlar yazardı. Kimimiz hatıra defteri, kimimiz günlük tutardık. Ben de tuttuğum günlükte on iki madde sıralamıştım. Hedeflerim. Birisi Gazi Eğitim bölümüne girmek. Yabancı dil öğrenmek, mümkünse yurt dışında eğitim görmek. Ben bunların hiçbirisini yapamadım. Ama sonuçta hedefe ulaştım. Hiç aklıma gelmeyen olaylarla karşılaştım. Yurtdışındaki bilgi, görgüyü aldım.

Gazi eğitimde de çok sevdiğim değerli hocalarım oldu. Turan Erol, Adnan Turani, Refik Epikman, Nevide Gökaydın, Mürşide İcmeli gibi çok önemli isimler. İyi bir öğrenci sayılırdım. Benden çok daha sanatçı yapısına uygun arkadaşlarım da vardı. Benim böyle bir ressam olacağımı beklemiyorlardı. Yaratıcılıkları daha iyiydi. Ama belki de ben istikrarlıydım. Çalışırdım. Çalışkanlık, yaratıcılığı tetikleyen bir şey. Kendinizi keşfediyorsunuz bu serüvende.

Okulu bitirdiniz ve artık ressam Yalçın Gökçebağ'ın serüveni başlıyor sanıyorum. İlk resimlerinizden bu yana nasıl bir yol kat ettiniz?

Okulu bitirdikten sonra Akşehir Öğretmen Okulu'na tayinim çıktı. O zamanlarda ben soyut resim yapıyorum. O dönemde Anadolu'da soyut resim yapmak "Müslüman mahallesinde salyangoz satmak" gibi bir şeydi. Ben kendimi anlatamadım resim yapan arkadaşlarıma. Öğretmen abilerim bana meczup gibi bakıyorlardı, ne yapıyor bu oğlan diye.

"Nasrettin Hoca tipini yarattık."

Ben orada alınmaya başladım. Allah'tan saz çalıyorum da kendimi ifade ediyorum. Başka bir şekilde toplumda kendime yer edinmek istiyorum. Bir gün muavini aldım karşıma otur dedim bire bir portresini yaptım. Çok beğenildi bu

resmim ve herkes istemeye başladı, derken ben kaymakamın bile resmini yaptım. Benim popüleritem arttı tabi. Sonra da madem Akşehir'deyim. Nasrettin Hoca gibi bir entellektüel dehanın yanındayım. Ben bunun fıkralarının resimlerini yapayım gibi bir fikir geliştirdim. İsmet Şen diye bir resim öğretmeni arkadaşımı da kandırdım. Nasrettin Hoca'nın tipini çıkarttık ilk olarak. Ve hala da Nasrettin Hoca'nın bizim çıkarttığımız tipi kullanılıyor. Nasrettin Hoca'yı profesyonel olarak ilk resmeden bizdik. İkimiz sergi açtık. Hoca göle yoğurt çalarken, turşu satarken vs. Akşehir Belediye Başkanı, esnaf, Nasrettin Hoca Derneği bu resimlerden satın aldı.

Anadolu'da sanat daha farklı yaşanıyor. Büyük şehirde ressam para kazanıyor, küçük şehirlerde bu yok. Eğer bu yaratılabilirse sanat öyle gelişir. Resimleri yatırım malzemesi olarak görüyorlar ve haklılar insanlar. Orada bazı resamlara yatırım yapılması gerekiyor.

Varlık dergisinde ilk defa desenlerim çıkmaya başladı. Hayati Semeroğlu isimli bir resim öğretmeni arkadaşım beni yüreklendirdi, ben de yolladım ve eserlerim basıldı. Bu benim için çok motive edici oldu.

Akşehir'de iki yıla yakın kaldınız, sonra uzunca bir dönem askerlik... Askerlikte mimarlık yapmışsınız bu nasıl oldu?

Biz o zamanlar askere gitmeye can atardık. Üniversite öğrencisi olduğumuz için subay olurduk. Subay maaşı alırdık. Kütahya'da Jandarma alayına gittim. Paşalara kumandanlara konser veriyorum, herkesin portresini yapıyorum. Sınıflara tüfekli asker resimleri, Atatürk resimleri

yapıyorum, heykeller yapıyorum. Bu arada mimarlık ve mühendislik yaptım. En yakın ben olduğum için bunlara, beni bu işin başına tayin ettiler.

Önce bir mutfak yaptım, sonra bir revir yaptım ve revir yıkıldı. Alay komutanı bir revir yapalım, plan çiz gel dedi, ben de yaptım, ferah bir plan çizdim. Ama oradaki dikmeleri unutmuşum. Sandalyenin üstünde oturuyorum. Bir anda asker altında kaldı. Çocuğa bir şey oldu mu diye korkudan ölüyordum. Allahtan kimseye bir şey olmadı. Tabi ben suçlu oldum, ceza aldım ufak bir ceza. Bir daha yapma uyarısı aldım, ama bir daha çizdim. Açılışını yaptık.

TRT hayatı nasıl başladı, ressamlık ve televizyonculuk bir arada mı?

24 ay yaptım askerliği 1970'de askerden döndüm. Askerden döndükten sonra öğretmenlik yapmak istemedim. İzmir'e gittim, kardeşim orada okuyordu. Bütün ailemiz İzmir Hatay'a taşındık ve ben orada Bilal Erdoğan isimli Çapa'dan sınıf arkadaşım ile karşılaştım. Hep yatılı okuduğum için devlete olan borcumu ödemem gerekiyordu.

Karşıyaka'da Bilal'le bir atölye kurduk ve adına Büyük Kümes dedik. Bilal para kazanıyor, ben kazanamıyorum. Bir gün resim yaparken (hep radyo dinleriz) TRT Ankara Televizyonuna askerliğini yapmış Kameraman alınacaktır diye ilan duydum, sınava girdim ve kazandım. İlk defa İzmir'de Akdeniz oyunlarında Kamera Asistanı olarak işe başladım. 1971 yılında TRT maceram başladı. 1968'de kuruldu TRT, dolayısıyla biz ikinci nesildik. TRT'de hızla terfi ettim, ressam olmanın getirdiği avantajları çok iyi kullandım. Bu arada resim yapmayı bırakmadım. DYO'nun 1970'li yıllarda yaptığı yarışmada Çizgi Oynayan Çocuk eserimle ödül aldım, bu eserim halen DYO'nun müzesindedir. Resim bilgilerimi kameraya uyguladım. Bana TRT'de Yalçın Usta derler, çok kameraman yetiştirdim. Resmi bırakmadım. Sergiler açtım. Kameramanlığın resmim üzerinde çok olumlu etkileri oldu. Ben film ışığını resme uyguladım. Reflektör uyguladım resimlere.

Eşinizle birlikte çok ağır bir kaza geçirdiniz, ölümden mucize eseri kurtuldunuz diyebiliriz. Bu kaza ile birlikte hayata bakışınız değişti mi?

1974 'te Atatürk Orman Çiftliğinin orada kaldırımında yürürken bir araba arkadan eşimle ikimize çarpıyor. Beni 50 metre altında sürüklüyor, eşimi fırlatıyor,

o da metrelerce uzağa düşüyor. Süratli çarpan şoför kaçıyor. Biz karı-koca resmen öldük, 2 sene koltuk değneği ile yaşadık, karı-koca bakıma muhtaç iki insan olduk, bize annelerimiz baktılar. Ve biz o zaman anladık ki, yaşamak güzel, hayat güzel, problemler olsa da her şey güzel.

O zamana kadar koyu, karanlık resimler yaparken birden bire ufukum değişti. Ben çocukluk anılarımı yapan birisi oldum. Çocukluk anıları insan yaşamının en mutlu anıdır. Ve sonuçta değişik bir neşe kaynağı ortaya çıktı resimlerimde. Bugünkü resimlerimle, o günkü resimlerin arasında hiç fark yok. Demek ki gerçek kişiliğimi bulmuş oldum.

Zamanımızda, eleştirel gözle bakmak var topluma. Ama ben istedim ki benimkiler insanlara mutluluk versin. Bu da bir felsefe. Çocukluk zamanlarındaki oyunlarımız, harman yerleri, yazılardaki at yarışları, cirit, düğünler. Resmimde eleştirel yanlar da var, ama insanlar resimlerime bakınca mutluluk duyarlar. Örneğin resimlerimde hep kadınlar çalışır. Ben buna eleştirel yaklaşırım. 1980 ihtilalinden önce Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'tü. Eşi Emel Korutürk de ressamdı ve beni çok destekledi. Bizi evimizde ziyaret etti, bu çok muazzam bir olaydı. Çok mütevazı bir kimse olduğu için bizim küçük evimizi yadırgamadı. Ben o sırada bir resim yapmıştım. Bir nohut bahçesi, köylüler oraya da korkuluk dikerler, gelecektir. Kuru kelle (kuru at kellesi) kullanılır hatta, onu gördüler mi kuşlar gelmez. Ortaya zonk diye kuru kelleyi oturttum. Emel hoca buna takıldı. Bu kelleyi buradan çıkarırsan resim bozulmuyor ama çıkarmazsan bu resmi bozuyor, bunu kaldırırsan ben bu resmi alırım, alırsam bu resim yaşadığım müddetçe evimde asılı olacak, ben bu kuru kelleyi her gün görmek istemem dedi. Bu diyalog bana bir ders gibi olmuştur.

Sanatın birincil özelliği özgün olmaktır. Ben bunu yakaladım. Çağdaş sanat algısı bizde yanlış. Benim yaptığım resimleri çağdaş saymıyor kimileri, çağdaşlığa tematik yaklaşıyorlar, hâlbuki çağdaşlık çok büyük bir felsefi tarih. Çağın yaşayan, medeni anlamını taşır. Dünyada var ama bizim ülkemizde değişik. Ben kendi doğrularıyla 50-60 yıldır gidiyorum.

Resimlerinize ıslakken satılan resim deniyor, hakikaten bu tabir haklı mı sizce?

Bana göre bir şeyi az üretirsek daha kıymetli olur. Ben bunca yıl çalıştım di-

dindim ama resimlerimin satılmasından hiç hoşlanmıyorum. Hatta ilk zamanlar kendim satamadım. Bana resimlerimin fiyatı nasıl koydun dediklerinde ben koymadım ki. Bir koleksiyoner abim vardı Teoman Baykara abime dedim ki benim resimlerim ne kadar eder. Valla bu 600 TL eder dedi, böyle başladım. Ben 22 senedir Armoni galerisi ile çalışıyorum. Daha önce de 10 yıl vakko galerisi ile çalıştım. Onlar pazarlardı, onlar satardı. Fiyatı onlar belirlerdi. Beraber çalışmak çok daha avantajlıydı. Ben çok üretken bir ressam değilim. Çok çalışırım çünkü öyle icap ediyor, hiç yardımcım yok. Resmimin her şeyini kendim yaparım. Çalışma tempom hızlı ama resmi bitirme hızım çok yavaş. Ben yılda 50-55 arası resim yaparım. Toplam 1750 resmim falan var. Bu da çok değil. Eğer geleceğe bir şey kalması gerekiyorsa ressamların çok resim yapması gerekir. Von Gogh aşağı yukarı 1500 resim yapmış. 10 yıllık bir ömürde yapmıştır bu resimleri çok iyi resim üretmiştir.

Anadolu'da Sanat konusunda ne düşünüyorsunuz? İstanbul, Ankara ve İzmir dışında sanat nerede?

Anadolu'da sanat daha farklı yaşanıyor. Büyük şehirde ressam para kazanıyor, küçük şehirlerde bu yok. Eğer bu yaratılabilirse sanat öyle gelişir. Resimleri yatırım malzemesi olarak görüyorlar ve haklılar insanlar. Orada bazı resamlara yatırım yapılması gerekiyor. Eskiden, bu resim çok güzel, deyip alınırdı. Artık insanlar yatırım için resim alıyor ve o insanlara kıyamazsınız. Resim almak hastalık, virüs gibidir. İnsana resim almak bir bulaştığı zaman hep resim almak ister. Anadolu'da da iyi örnekler var ve günden güne gelişmeye devam ediyor oralarda sanat. Tabi burada sanat operatörlerinin ve yapılan sanat etkinliklerinin önemli çok büyük.

Kütahya'da yaşayan Ahmet Mahmutoglu diye bir zat var çok yetenekli bir hoca, sadece Kütahya'da resim yapıp satarak varlığını korumuştur. Bu arkadaş ne yapmıştır, Kütahya'dan manzaralar yapmıştır, çok eleştirilmiştir. Ama ben saygı duyuyorum çünkü bundan 40 sene önce bir ressam hayatını resim yaparak çok iyi idame ettirmiştir.

Kentin mülki erkanı ve büyük firmaları eserlerini almıştır. Kütahya dışında hiçbir yerde de eserini satamamıştır. Benim İtalya'da bir arkadaşım var. Çok iyi bir ressam. Büyük boyutlarda soyut resim yapıyor ancak, resimlerinden para

kazanmadığı için sokak ressamlığı yapıyor ve geçimini öyle sağlıyor. Şimdi bu iyi ressam değil mi? İyi hem de çok iyi. Bizde bu durumlar çok ayıp karşılanıyor. Bir sanatçı önlenemez bir kaynaktır, durdurulamaz. O mutlaka bir yerden sızacaktır. Sanatçı, sanatçıdır. İnsanların resim alma alışkanlığı kazanması önemli.

Resimlerinize yurt dışından nasıl tepkiler alıyorsunuz?

En son gittiğim Brüksel'de resimleri çok takdir ettiler. Çay bahçelerini tam çözemediler. Bizim kendi ışığımızı kullanmamız lazım ülke olarak. Bir sosyolog arkadaşım anlattı: Ülkelerin ışık sayısını belirlemişler, buna göre Almanya 3.000, İngiltere 2.500, Suudi Arabistan'da 2.000'e düşüyor. Ama Türkiye, İtalya, Yunanistan, İspanya gibi kentlerde 30.000 oluyor. Biz ışığımızı kullandığımız zaman herkes bu gerçek mi diyor?

Genç sanatçılar için son bir söz söylemek istiyorum. Ben Brügge olarak seçim hocamı, Bosch olarak seçtim. Beni Brüksel'de Brügge' e benzettiler. Gurur duydum. Hala dönüp Brügge'e bir bakırım. Bence her genç ressamın kendisine bir hoca seçmesi gerekir. Mesele bu işi ciddiye almaktır. "bunu nasıl yapmış" sorusunu sordurmak gerekir. İnsanlar, kendi yapabileceğini düşündüğü şeyi beğenmiyorlar. Ama yapamayacağını düşündüğü şeye hayran oluyorlar. Bizim insanımız soyut resimleri sevmez ama kilimleri halıları çok severler. Çünkü onların ne kadar büyük bir yaratıcılıkla ne kadar büyük emekle yapıldığını biliyorlar.

Evlerde Enerji Tasarrufu için Uygulanacak Pratik Öneriler-1:

Bulaşık Makinası

- Tabaklarınızın bulaşık makinasına konulmadan önce su ile durulamak yerine peçete yardımı ile sıyırılmasının daha az elektrik, su ve deterjan kullanımına neden olacağını unutmayınız.
- Makine son durulamayı yaptıktan sonra, kapağı açarak bulaşıkların hava ile kendi kendine kurummasını sağlamak enerji maliyetinden %10 civarında tasarruf sağlar.
- Bulaşık makinasını kapasiteyi aşmayacak şekilde tam dolulukta çalıştırmaya özen gösterin.
- Bulaşık makinası alırken düşük sıcaklık ayarlı program seçeneği olmasına dikkat edin.

Buzdolabı

- Buzdolabınızı fırın radyatör gibi ısı üreten gereçlerden uzağa yerleştirin.
- Geniş buzdolapları küçük olanlardan daha fazla enerji harcayacağı için yalnızca ihtiyaç duyulan büyüklükte bir soğutucu seçilmeli, az enerji tüketenler tercih edilmelidir.
- Buzdolabınızda aşırı buzlanma gözlemediğinizde buzların çözülmesini sağlayın. Aşırı buzlanma enerji tüketimini artırır.
- Yiyecekler sıcakken buzdolabına konmamalıdır. Sıcak bir yiyeceği oda ısısına düşürmeden buzdolabına koymak buzdolabının daha uzun süre çalışarak enerji harcamasına neden olacaktır.
- Buzdolabına konulan tüm yiyecekler kapalı kaplarda konulmalıdır. Aksi halde dolabın içindeki nem oranı artacak, bu soğutucuların daha fazla çalışmasına neden olacaktır.
- Buzdolabınızı yerleştirirken sağında ve solunda boşluk bırakın.
- Güneş ışıklarından olabildiğince uzak tutun.
- A+ bir buzdolabı sadece 44 watt'lık bir ampul kadar enerji harcar.
- Mevsimsel ayarlarını zamanında yapın.
- Derin dondurucusu üstte veya altta olacak şekilde tasarlanmış modeller yan yana olanlardan daha verimlidir. Bunun nedeni izole edilecek alanın daha az olmasıdır.

Çamaşır Makinası

- Makinanızı yerleştirirken sağında solunda boşluk bırakın.
- Kurutmalı çamaşır makinaları daha fazla enerji tüketir. Çamaşırınızı kurutmak için makina kullanmak yerine asmayı tercih edin.
- Çamaşır makinasında yıkanan çamaşırın maliyeti büyük ölçüde kullanılan sıcak suyun miktarına bağlıdır. Çamaşır gerekmedikçe yüksek ısıda yıkanmak yerine ılık (30- 40 C) veya soğuk suyla yıkanmalıdır. Elektrik enerjisinin %90'ı suyu ısıtmada harcanır.
- Yıkamayı zorlaştırdığı ve dolayısı ile daha fazla enerji sarfiyatına neden olduğu için çamaşır makinasına fazla deterjan koymayın.
- Çamaşırınızın kiri az ise ekonomik programda yıkayın.
- Çamaşırınızın miktarı az ise ekonomik programda yıkayın.
- Çamaşır makinasını kapasiteyi aşmayacak şekilde tam dolulukta çalıştırmaya özen gösterin.
- Çok kirli ve lekeli çamaşırınızı önceden ıslatmak veya varsa otomatik çamaşır makinesindeki ıslatma fonksiyonunu kullanarak ikinci yıkamayı kaldırmak önemli bir tasarruf sağlar.

Çelenk bağışlarıyla ormanlar kuruyoruz...

Nişan, nikâh, düğün, iş yeri açılışı, sünnet töreni, doğum günü, yeni yıl gibi özel gün kutlamaları ile geçmiş olsun ve taziye mesajlarının iletilmesinde çelenk hizmetleri sunuyoruz.

Çelenk bağışlarıyla ormanlar kuruyor, Denizli doğasını yeşerten yüzbinlerce fidanı sevgiyle büyütüyoruz.

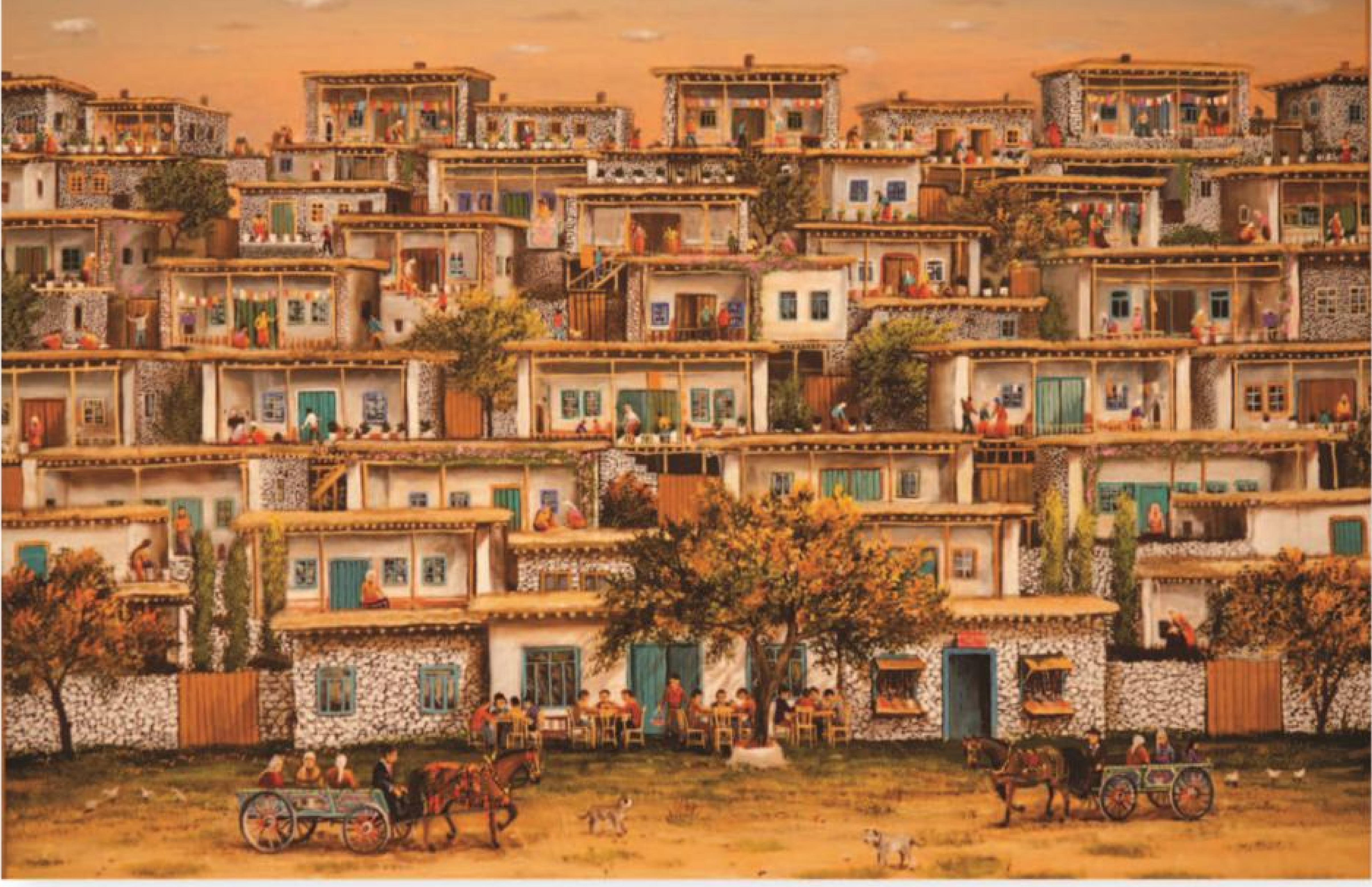
Daha yeşil ve temiz bir çevreye ulaşmak yolundaki çabalarımızı destekleyen halkımıza ve kamuoyuna teşekkürlerimizi sunarız.

ÇELENK SİPARİŞ HATTI

TEL: 0 258 265 11 11

Köyümden, 1982 - Yalçın Gökçebağ